

ŞEYH SİNÂN EFENDİ'NİN MANZUM TECVİD TERCÜMESİ SHEIKH SINAN EFENDI'S VERSE TRANSLATAON OF TAJWID

Mehmet GÜLER*

Öz

Klasik Türk edebiyatı incelendiğinde genel olarak dinî bir özelliğin bulunduğu görülür. Bu durum kaleme alınan hemen her eserde az veya çok oranda kendisini gösterir. Neredeyse hemen her eserde besmele, hamdele, salvele ifadelerinin yer aldığı yahut divan şairlerinin, divan tertib ederken eserlerine muhakkak Allah'ı ve Hz. Muhammed'i (sav.) övücü şiirlerle başlamayı âdet edindikleri fark edilir. Dahası Tevhîd, Münâcât, Na't, Hilye, Siyer, Kısas-ı Enbiya, Kırk Hadis, Yüz Hadis, Bin Hadis, Mevlid, Mî'râc-nâme, Ramazan-nâme, Ferâiz-nâme, Esmâ-i Hüsnâ, Esmâ-i Nebî, Maktel ve Akaid-nâme gibi pek çok tür doğrudan İslam dini ve tarihiyle ilgilidir. Fakat edebiyatımızdaki dinî türler bunlarla sınırlı olmadığı gibi daha pek çok eserin incelenmeyi beklediği de bir gerçektir.

Biz de bu makalede çok fazla bilinmeyen edebî türlerimizden olan manzum tecvidlere ait bir eseri incelemeyi ve edebiyat araştırmalarına küçük de olsa bir katkı sunmayı amaçladık.

İncelememizin konusu olan bu eser, Şeyh Sinân Efendi'ye ait Cezerî'den yapılmış manzum bir tecvid tercümesidir ve daha öncesinde üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmada ilk olarak tecvid konusuna değinilmiş ardından Şeyh Sinân Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilip eserin şekil ve muhteva özelliklerine geçilmiştir. Son olarak da eserin edisyon kritik metoduna göre yapılmış çeviriyazılı metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tecvid, Şeyh Sinân Efendi, Manzum Tecvid Tercümesi, Cezerî.

Abstract

Classical Turkish literature is examined, it is seen that there is a religious characteristic in general. This situation shows itself more or less in almost every literary work. It is noticed, that nearly every literary work contains the words "besmele, hamdele, salvele" or the divan poets are routinize to commence their works with praise poems for Allah and the Prophet Muhammad (sav.) when they form the divan. Moreover, many kinds such as Tawhid, Munacat, Na't, Hilye, Siyar, Kısas-ı Prophets, Forty hadith, Hundred hadith, Thousand hadith, Mawlid, Miraj-nâme, Ramadan-nâme, Feraiz-nâme, Esmâ-i Husna, Esmâ-i Nebi, Maktel ve Akaid-nâme are directly related to Islamic religion and history. But as the religious genres in our literature are not limited to these it is also true that many more literary works are waiting to be examined.

In this article, we aimed to study a work that belongs to verse tecvids from our literary products which is unfamiliar and make a small contribution to literary researches.

This literary work, which is the subject of our study, is a verse tecvid translation from Cezerî thats belongs to Sheikh Sinan Efendi and no work has been done before. In the study, firstly the tecvid issue was mentioned afterwards, information about the life and works of Sheikh Sinan Efendi was given and passed on to shape and content properties of literary work. Finally, transcriptional text based on the critical edition method of the literary work is given.

Keywords: Tajwid, Sheikh Sinân Efendi, Verse Tajwid Translation, Cezerî.

Giriş

Tecvid kelimesi cevvede fiilinden tef'îl vezninde bir masdardır (Ünlü, 2012: 37/Çetin, 2016: 77). Kaynaklara bakıldığında kelimenin sözlük anlamı olarak bir şeyi güzel yapmak (Devellioğlu, 2015: 1227), iyi etmek ve iyi söylemek (Ahterî-i Mustafa Efendi, 2009: 979), at[lar için] cevad olmak¹ (Mütercim Asım Efendi, 2013: 1394), bir nesneyi güzel eylemek ve hoşça yapmak (Mütercim Asım Efendi, 2013: 1394) gibi anlamlara geldiği görülmektedir.

Kelimeye terim olarak bakıldığında ise bazı kaynaklarda tecvid için şu karşılıklar yer almaktadır: Tecvid deyü her harfe sıfatdan hakkını ve müstahakkını virmege dirler (Eskicizâde, 1257 H/1841: 1b); Kur'an-ı Kerim'i usulüne bağlı kalarak okuma ilmi (Devellioğlu, 2015: 1227); Kur'an-ı Kerim'i medd, kasr vesâ'ir kavâ'id-i kırâate ri'âyetle okumak ilmi (Sâmî, 2002: 382); bir metni kelimelerin çıkaklarını, vurgularını, uzunluk ve kısalıklarını belirterek usûlünce okuma (Ayverdi, 2010: 1219); Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim (Ayverdi, 2010: 1219); Kur'an harflerinin mahrec ve sıfatlarının konu edildiği bir ilim (Çetin,

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mehmet.guler@gop.edu.tr

¹ Kelimenin bu anlamının daha iyi anlaşılması için yine aynı sözlükte geçen "cevad" kelimesinin ilişkili anlamını da burada paylaşmayı uygun gördük. Cevâd: Eşkini ve deprenişi güzel soy ve yüğrük ata itlak olunur (Mütercim Asım Efendi, 2013: 1394). Eşkin: 1. Açık adımlarla hızlı yürüyen at, 2. Atın bu çeşit yürüyüşü (Dilçin, 1983: 86).

2016: 77); Kur'ân-ı Kerim'i harflerin mahrec ve sıfatlarına riayet ederek ve vakıf, vasıl, sekte vb. diğer tilavet kurallarına uyararak güzel ve hatasız okumayı öğreten ilim (Çetin, 2016: 78).

Tecvîd ilminin konusu genel anlamda Kur'ân-ı Kerim'in tilavetine ve harflerin telaffuzuna dayanmaktadır. Bu konuda gerekli olan yöntem ve kurallar tecvîd ilminde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Buna göre her harfin tam kıymetini vermek "mahâricü'l-hurûf", yani fonetik icablara göre her harfi doğru bir şekilde telaffuz etmek ilk planda gelir. Sesli harfleri lüzumuna göre uzatmak "medd", lazım gelen yerlerde durmak "vakf", sesleri birbirine mezcetmek "idgâm" veya kesmek "sekte", titretmek "kalkale" ve ayırmak "izhâr" gibi konuları içine alan ve bu husustaki kâidelerden bahseden tecvîd ilminde asıl amaç Kur'ân-ı Kerim'i hatasız okumayı sağlamaktır (Okıç, 1963: 23).

Şairin Hayatı ve Eserleri

Manzume yazarının adı, elimizdeki iki nüshadan birisinde "Mevlânâ Şeyh Sinân Efendi²", diğerinde "Şeyh Sinân³" olarak yer almaktadır. Yaptığımız incelemeler neticesinde yazara ait bazı bilgilere ulaşılmış. Fakat bu bilgilerin bazılarında hataların olduğu da fark edilmiştir. Bunun yanı sıra daha önce herhangi bir yerde geçmeyen yeni bilgilere de ulaşılmıştır.

Eserin sahibi, Şeyh Sinan Efendi (Tuman, 2001: 453) veya Âlim Sinân Efendi (Bursalı, 2000: 82) olarak tanınmaktadır. Hüsâmeddin Fakîh adlı bir kişinin oğlu olup Muğla'nın Mentеше kazası civarında Leyne⁴ adlı bir köye mensuptur. Doğum ve ölüm tarihine ait herhangi bir kayıt yoktur. Fakat kendi kaleme aldığı Mesabih Tercümesinden dile getirdiği şu ifadelerden 1620 tarihinde hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Diyâr-ı Mentешedendir ki⁵ Leyne hâkidür hâküm

Hüsâmeddîn Fakîh oğlu Sinân adım ebu't-taksîr (Bursalı, 2000: 82)

Bin otuzdan Muharrem'de müverrahdur bu târîhim⁶

İki yılda tamâm oldu avâikden erüp te'hîr (Açıkgöz, 2017)

17. asırda yaşamış olan Âlim Sinân Efendi, Halvetiye tarikatının Ahmediyye kolunun Uşşakiye şubesine mensup bir şeyhtir ve tarikat silsilesi içerisinde önemli bir yeri olup meşâyihün büyüklerinden olduğu belirtilmektedir (Şimşek, 2007: 260). 30 yıl kadar, günümüzde Çanakkale'nin bir ilçesi olan, Gelibolu yakınlarında bulunan Bolayır'da ikamet ettiğini kendisine ait Mesabih Tercümesinde dile getirmiştir (Bursalı, 2000: 82). Fakat eserini incelerken ulaştığımız şu beyitlerde Âlim Sinân Efendi'nin Bolayır ehlinen yakınlığı ve biraz da şikayetçi olduğu anlaşılmaktadır.

Ey dirîgâ kim Bolayır ehline

Düşmedi sevda başâ'ir ehline (220. beyit)

Bunca yıllardır ki Kur'ân kadrini

Hiçbiri bilmedi Furkân kadrini (221. beyit)

Bir gün olup diyeler vâ firkatâ

Zâyi' itdik 'ömrümüz vâ hasretâ (222. beyit)

Uzun süre Bolayır'da bulunan Sinan Efendi, Gelibolu'lu 'Ömer Karîbî Efendi'nin halifelerinden biridir. Bu bölgede ilim ve irşatla meşgul olduğu anlaşılan Sinan Efendi'nin Mısır, Halep, Şam ve Irak gibi yerleri gezdiği bir çok fazîlet sâhibi kişi ile görüştüğü anlaşılmaktadır. Bu durumu yine kendisine ait olan akâid manzumesinde dile getirdiği şu ifadelerden anlamak mümkündür.

Meşâyihdan budur naql ü rivâyet

Götürdüm Türkî dilice kıl dirâyet

Gezüp Mısr u Haleb Şâm u Trâkı

Bulunmaya bu nüsha ittifâkı

Gelibolu Bolayırdan Sinânî

² A nüshası, 1b.

³ B nüshası, 4b.

⁴ Bu yer ismi, yazarla ilgili bilgi veren araştırmaların çoğunda hatalı olarak "Line" şeklinde verilmiştir. bkz. (Aksoyak, 2015, TEİS Mad.), (Taş, 2013: 5), (Şimşek, 2007: 260). Fakat bu bilgi yanlıştır. Bunun doğrusu Leyne'dir. Leyne, günümüzde Muğla'ya bağlı olan Turgut köyünün eski adıdır.

⁵ Bu beyit Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü projesinde yer alan bir maddede "Bursalı Tahir tarafından şöyle nakledildi" denilerek şu şekilde kaydedilmiştir: *Diyâr-ı Mentеше'den dergeh-i Line hâkidür hâküm / Hüsâmeddîn Fakîh oğlu Sinân adım ebu'ttaksîr* (Aksoyak, 2015: <http://www.turkedyebiyatilismlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7616>)

Fakat bu okuyuşta veznin bozulduğu görülmektedir. Bu sebeple beytin eski yazılı şeklini burada almayı uygun gördük.

ديار منتشادن دركه لینه خاكيدر خاكم

حسامالدين فقيه اوغلو سنان ادم ابوالقصور

Fark edileceği üzere beyitte geçen دركه kısmı hem "dergeh" hem de "dir ki" olarak okunmaya müsaittir. Ancak vezin ve anlam hususiyetleri açısından "dir ki" olarak okumanın daha uygun olacağı görülmektedir.

⁶ Hicri olan bu tarih, milâdi takvime göre Kasım/Aralık 1620'ye tekabül etmektedir.

Du'â-i hayr ile yâd it sen anı (Bursalı, 2000: 82)

Bu durumla ilgili olduğunu düşündüğümüz bazı yeni bilgiler de elimizdeki Tecvid Manzumesinde bulunmaktadır. Aşağıda yer alan beyitlerde Sinan Efendi, Kuran ilimlerindeki üstadının Şeyh Abdülkadir isminde bir kişi olduğunu dile getirmektedir. Bu kişiyi kendisine gönderen ise Şeyh-i Mısri diye adlandırdığı bir kişidir⁷.

Hamdülillah Şeyh-i Mısri fâzılı
Gönderüp ol ehl-i Kur'ân kâmilî (217.beyit)

Ben fakîr kim şeyh Sinân adım durur
Şeyh-i 'Abdülkâdir üstâdım durur (218. beyit)

Uşşâkiliğin Gelibolu'daki önemli temsilcilerinden biri olan Âlim Sinân Efendinin de yetiştirdiği bir çok halifesi vardır. Dimetokalı Hasan Efendi, Gelibolulu Nuh Efendi, Keresteci Mustafa Efendi, Selanikli Mahmud Efendi ve Dramanlı Muhammed Efendiler de Şeyh Âlim Sinân'ın halifelerindendir (Şimşek, 2007: 261). Bunların dışında Kuloğlu mahlasıyla şiirler yazan ve IV. Murat devri meşhur mutasavvif şairlerden biri olan Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas⁸ da yine Âlim Sinân Efendi'nin halifesidir (Taş, 2013: 4). Fakat Kuloğlu'nun diğer halifelerinden daha farklı bir yeri olduğu görülmektedir. Kuloğlu, çeşitli eserlerinde Âlim Sinân Efendi'den bahsetmiş ve onun övgüsünü yapmıştır. Hocası Âlim Sinân Efendi'nin kaleme aldığı Mesâbih Tercümesi'ni bizzat nazm ederek Dîvân-ı Mesâbih adlı bir eser yazmıştır. Eserde Âlim Sinan Efendi için bir mehdiye yazan Kuloğlu, bu medhiyeyi IV. Murat'a yazdığı medhiyeden daha öne alarak Âlim Sinan Efendi'ye olan muhabbetini göstermiştir (Taş, 2013: 5).

Doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmeyen Âlim Sinan Efendi'nin Gelibolu-Bolayır'da (Sarı, 2016: 446) yahut Keşan'da (Şimşek, 2007: 260) medfûn olduğu kaydedilmiştir.

Eserleri:

Kaynaklarda Âlim Sinan Efendi'ye ait olarak iki eser adı zikredilmektedir. Bunlardan birisi Mesâbih Tercümesi diğeri Manzum Akâid'dir. Bunların dışında herhangi bir eseri bilinmemektedir. Dolayısıyla incelemesini yaptığımız bu eser hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat araştırmalarımız neticesinde Âlim Sinan Efendi'ye ait bu üç eser dışında başka eserlerin olabileceğini düşündüren bazı bilgilere daha ulaşılmıştır. Sinan Efendi'ye ait eserlerin adları şunlardır:

1. Mesâbih Tercümesi⁹
2. Manzum Akâid¹⁰
3. Manzum Tecvid

Bunların dışında Âlim Sinan Efendi'ye ait olabileceğini düşündüren 4 farklı eser daha bulunmaktadır. Ancak Almanya'da Berlin Devlet Kütüphanesi Doğu El Yazmaları Koleksiyonunda bulunan bu eserlere şu an için ulaşmak mümkün olmamıştır. Eserlerin dijital kopyalarını istemek için yaptığımız yazışmalarda ise kütüphane görevlileri eleman eksikliği sebebiyle bu isteğimizi kısa vadede karşılayamayacaklarını belirttiler. Eserlere ait künye bilgileri aşağıda sıralanmıştır:

Sinân Menteşevî Tefsîr-i Cüz-i Amme Ms.or.oct.2912

Sinân Menteşevî Hulûsa-i Risâletü'l-İmâmî'l-Kuşeyrî Ms.or.oct.2912

Sinân Menteşevî Risâle fî Tahkîk Cevâzi'n-Nazmî'l-İlâhî Ms.or.oct.2912

Sinân Menteşevî Divan-ı İlâhîyât Ms.or.oct.2912

Eserin muhtevası

a) Eserin Yazılış Sebebi (Sebeb-i Telif): Manzumede yazılış sebebini bildirmek için özel bir başlık ya da ayrı bir bölüm bulunmamaktadır. Ancak bu hususta bilgi veren beyitler mevcuttur. Manzumenin başlangıç beyitlerinin ardından eserin yazılış sebebi dile getirilir. Buradaki beyitlere göre şair; hiç beklenmedik bir anda bu özet/kısaltılmış manzumenin ortaya çıktığını, Allah'ın lütuf ve yardım ettiğini, bu nüshayı çocuklar için ve tecvid ilminin daha açık olarak anlaşılmasını sağlamak için yazdığını belirtir.

Ba'dezâlik kim bu nazmım muhtaşar

Zâhir oldı hiç degilken muntazar (13. beyit)

⁷ Şeyh-i Mısri diye adlandırılan bu kişinin meşhur şair ve mutasavvif Niyâzi-i Mısri olma ihtimali var. Bilindiği üzere Şeyh Niyâzi-i Mısri'de Sinan Efendi gibi Halvetiye tarikatına mensup şeyhlerinden birisidir ve 17. yüzyılda yaşamıştır. Fakat şu an için bu ihtimali destekleyecek başka bir veriye ulaşılamamıştır.

⁸ Kuloğlu hakkında geniş bilgi için bkz. (TAŞ, Bünyamin (2013). "Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas ve Külliyyatı", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 35, s. 1-18.)

⁹ Âlim Sinan Efendi, *Tercüme-i Mesâbihü's-Sünne*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, Arşiv No: 45 Ak Ze 261/1, v.1b -245a.

¹⁰ Âlim Sinan Efendi, *Tercüme-i Akâid*, Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa No: 613, 136-146 vr.

Hak te'âlâ çün 'inâyet eyledi
Luft idüb 'avnin i'ânet eyledi (14. beyit)
Yazdum işbu nüshayı şıbyân için
Kim bu tecvîd 'ilmini tıbyân için (15. beyit)

b) Eserin İçeriği (Muhtevası): Eserin karşılaştırmalı metni için kullanılan iki nüshada da başlık bulunmaktadır. Başlık olarak A nüshası için "Kitâb-ı Mevlânâ Şeyh Sinân Efendi Nazm İtdüğü Terceme-i Cezeridir" ifadesi yer alırken, B nüshasında "Şeyh Sinân Rahmetullah Tecvîde-i Manzûm-ı Mezkûr" ifadesi yazılıdır. Her iki nüshada da besmele bulunmakta olup ardından hamdele, salvele, dua ve sebep-i telif içeren beyitler sıralanmaktadır. Sebeb-i telifin ardından eserin Cezerî'den tercüme edildiği belirtilmekte ve Cezerî'nin tecvid hakkındaki görüşleri aktarılmaktadır. Bu kısımda tecvid'in terk edilmemesi, Kurân-ı Kerîm'in doğru okunması, Allah'ın bu kitabı tecvidli olarak gönderdiği, tecvid öğrenmeyi isteyen kişilerin takip etmesi gereken usuller ve uyması gereken kurallar olduğu ve bu kurallardan bahsedildiği görülmektedir. Bunların ardından Peygamberimizin (s.a.v) Kurân-ı Kerîm'i yanlış olarak okuyanlarla ilgili söylediği bir hadisten bahsedilmiştir. Daha sonra ilmi yarım bırakanların zarar edecekleri, tecvid ilminde kendisini yetiştirenlerin ise bazı özelliklere sahip olacakları söylenip bu hususlar dile getirilmiştir. Sonrasında bu ilme talip olanların kendilerine yetkin bir hoca bulmaları istenmiş ve bu kişiden iyice istifade ederek ilmi kusursuz bir şekilde öğrenmeleri tavsiye edilmiştir. Ardından bu ilimde yetişmeyi başaran kişilere hitap edilerek bütün hatalardan uzak olacakları söylenmiş ve bu kişilerin yeni talebeler yetiştirmeleri istenmiştir. Manzumenin 43. beytine kadar verilen bu bilgilerin ardından ayrı başlıklar altında tecvid ile ilgili konuların anlatımına geçildiği görülmektedir. Metinde yer alan bu başlıklar ve beyit numaraları şunlardır:

Fî beyâni maḥârici'l-hurûf (44-73. beyitler)
Beyânü hurûfu mehmûse ve'l-mechûre ve eşvâtiḥâ (74-80. beyitler)
Kaḳkale ḥarfleridir (81-90. beyitler)
Fî beyâni terkîki'l-hurûf ve tefḥîmihâ (91-132. beyitler)
Ḥarf-i yermelûn vemâ yete'allaku bi'l-ḡunne (133-140. beyitler)
Fî beyâni idḡâm ma'al-ḡunne (141-147. beyitler)
Fî beyâni izḥâr ve aḥkâmihâ (148-152. beyitler)
Fî beyâni iklâb (153-157. beyitler)
Fî beyâni ihfâ (158-163. beyitler)
Fî beyâni idḡâmu miâleyn (164-168. beyitler)
Beyân-ı izḥâr-ı şefevî (169-173. beyitler)
Med olan yerler ve olmayan yerler (174-179. beyitler)
Aḥkâmü'l-medd ve'l-kaşır (180-206. beyitler)
Fî beyâni naşîhatü'l-kâri (207-222. beyitler)
Aḥkâmü'l-vaḳf (223-229. beyitler)
Aḥvâl-i mevḳûfât (230-257. beyitler)
Fî beyâni sekte (258-268. beyitler)

Eserin şekil özellikleri

Âlim Sinan Efendi, tercümesini mesnevi nazım şekliyle kaleme almıştır. Eser 268 beyitten oluşmaktadır. Manzumede aruz vezninin remel bahrine ait "fâ'îâtün fâ'îlâtün fâ'ilün" kalıbı kullanılmıştır. Eserde sıklıkla imale yapıldığı görülmektedir fakat zihaf hatasına aşağıda verilen birkaç beyit dışında rastlanılmamıştır.

Ya'ni ṭâlib-i mübtedî uraḳdan¹¹ *misrada zihaf var*
Ḥişşe-dâr olmazdur ol erzâḳdan (35. beyit)
İşbu meddiñ kaşırî câ'iz çün ey yâr *misrada zihaf var*
Meddi câ'iz kıldılar it ihtiyâr (190. beyit)
Nûn-ı sâkin her birine uğrasa
Yâḥud tenvîn nûn yerine uğrasa *misrada zihaf var* (159. beyit)

Bunların dışında sınırlı sayıda da olsa bazı beyitlerde vezin bozukluğu bulunduğu görülmektedir. Bu vezin bozukluklarının iki beyitte hece veya kelime fazlalığından kaynaklandığı görülmektedir.

*Yermelûn*¹² ḥarfleri her ḳanda olur

¹¹ "Irakdan" (uzaktan) olduğunu düşündüğümüz bu kelime her iki nüshada da "اورقن" şeklinde yazılı.

¹² *Yermelûn*: İdgâm-ı maa'l-ḡunne ve idḡâm-ı bilagune harfleri olan ر ل م ن و ی (re, lam, mim, nun, vav, ye) bu sözle ifade edilmiştir.

Nûn-ı sâkin kim anıñ kurbında olur (133. beyit) *fazlaluk sebebiyle vezin bozuk*
Pes ne yerde kim anda var medd infişâl *fazlaluk sebebiyle vezin bozuk*
Kaşrı câ'izdir anıñ ey pür hişâl (191. beyit)

Bir beyitte ise hece veya kelime eksikliğinden kaynaklanan vezin bozukluğu bulunduğu görülmektedir.

Esre üstün ötreden şöñ gele *hece veya kelime eksikliği sebebiyle vezin bozuk*
Çekilür hâ leyke sâkin ön gele (177. beyit)

Eserin Üslubu

Yaptığımız incelemede dikkat çekici hususlardan birisi de Alim Sinan Efendi'nin üslubu olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'in tecvîdine ait kural ve terimlerin anlatıldığı ve yine bunlarla ilgili örneklerin bolca yer aldığı didaktik yanı ağır basan böyle bir eserde yazarın kullandığı samimi üslup oldukça dikkat çekicidir. Aşağıda metinden aldığımız bazı örnekler yer almaktadır.

Kalmayup taklîd içinde ey dedem
Sa'y idüp taḥkîke irişdür kadem (25. beyit)
Vaḳf ola ger mişl-i şehr ey şehriyâr
Kıl mufahḥam mişl-i yusr ey bahtiyâr (108. beyit)
Uğrasa pes nûn u tenvîn ey ḥoca
Uğrasa yenmûya ya'ni gör nice (141. beyit)
Ba'de-zâlik diñle ey vech-i hasen
Nûn-ı sâkin hem daḥi tenvîn kaçan (148. beyit)
İnnehü innâ kezâ min nâsirîn
Añladınsa bu beyânım âferîn (166. beyit)
Kıldılar bu ḥükmi cumhûr ihtiyâr
Mişl-i *fahkum beynehum* ey bahtiyâr (168. Beyit)
İki sâkin cem'i pes ey sevgülü
Vaḳf ile çün 'arız oldu ey ulu (201. beyit)
Medd-i 'arız tesmiye kıl sen aña
Bu mişâli hoş beyân kıldım saña (202. beyit)
Gel gel imdi diñle ey tâlib beyân
Hoş naşîḥat söyleyem bilgil 'ayân (230. beyit)
Diñle imdi anları bir bir diyem
Ezber it bu sözlerim yâ zü'l-himem (234. beyit)
Lafz-ı ma'nâ müstakîl olsa dedem
Ol maḥaldir vaḳf-ı tām ey muhterem (235. beyit)
Sekte dördtür her biri bir sürede
Kehf ü Yâsin sûrelerde ey dede (258. beyit)
Hem Kıyâmet sûresinde bî-ḥafâ
Hem daḥi Taḥfîfde ey şâhib vefâ (259. beyit)

Görüleceği üzere Sinan Efendi eserinde oldukça samimi bir anlatım tarzını tercih etmiştir. Eserin pek çok yerinde okuyucuya samimi bir arkadaş ve dost gibi seslendiği görülmektedir. Şairin konuşma havasını andıran bu hitap şeklini seçmesinde; muhataplarını anlattığı konuya teşvik etmek istediği, onların morallerini yüksek tutmaya çalıştığı ve dikkatlerini konu üzerine toplamayı amaçladığı düşünülebilir. Şairin kullandığı bu üslup, pedagojik ve psikolojik açıdan da ayrıca incelenmeye değer bir anlatım tarzıdır.

Nüshalar

İncelememizde manzumenin tenkitli metnini oluşturmak için iki farklı nüshadan faydalanılmıştır¹³. A ve B olarak adlandırdığımız bu nüshalara ait bilgiler aşağıda yer almaktadır.

A nüshası; Kütahya Belediyesi, Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 24397 arşiv numarasıyla kaydedilmiştir. Kütüphanede eser adı olarak "Kitab-ı Mevlana Şeyh Sinan Efendi'nin manzum tecvid tercümesi" kaydı mevcuttur. Satır sayısı 19 olan bu nüsha, 7 varaktan oluşmaktadır. Nüsha üzerinde sonradan yapıldığı anlaşılabilir numaralandırma varak usulüne göre değil, günümüz sayfa numaralandırma sistemine göre yapılmıştır. Buna göre eser 2 numaralı sayfadan başlayıp 15 numaralı sayfada bitmektedir. Fakat geleneksel usule göre eser 1b'de başlayıp 8a'da bitmektedir. Manzumenin başlığı ve sonraki sayfalarda yer alan ara başlıkların hepsi kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yaprakları cedvelsiz olan ve iki

¹³ Esere ait diğer nüshalar: İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Serez Koleksiyonu nu. 03915-007, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa Koleksiyonunda 02748-003, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu nu. Ms.or.oct.2912

sütun olarak tanzim edilen bu nüshanın, 1b numaralı varağındaki yazılarda hareke bulunmaktayken diğer varaklarda ise hareke kullanılmamıştır.

B nüshası; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına bağlı Çorum Hasan Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde bulunmaktadır. Kütüphane kayıtlarında 19 Hk 497/5 arşiv numarasıyla kaydedilmiştir. Bu nüshanın kütüphane bilgilerinde eser adı olarak "Risâle-i Manzûme-i Tecvîd", yazar adı olarak da "Sinân" yazıldığı görülmektedir. Satır sayısı değişen bu nüsha, 4 varaktan ibarettir. Varak numaraları mevcut olan eser, 4b'de başlayıp 7b'de bitmektedir. Yapraklarında cedvel bulunmayan ve üç sütun olarak tanzim edilen bu nüshada mısraların arasına kırmızı virgüller konulmuştur. Manzumenin başlığı ve ara başlıklar siyah mürekkeple yazılmış fakat ara başlıkların üzerlerinde kırmızı mürekkeple birer çizgi çekilmiştir. Yazı türü kırma nesih olan bu nüshanın metninde hareke kullanılmamıştır.

Çeviriyazılı Metin:

(A¹⁴: 1b, B: 4b) **Kitâb-ı Mevlânâ Şeyh Sinân Efendi Nazm İtdüğü Terceme-i Cezerîdir¹⁵**

Bismillahirrahmanirrahîm¹⁶

(A: 1b, B: 4b)

(fâ'îâtün fâ'ilâtün fâ'ilün)

- 1 Hamd idelüm hamd-i bî-ğad Tañriya
Şükr idelüm şükr-i bî-'add Tañriya
- 2 Kim bizi Ol kudretinden var idüb
Muğtezâ-yı rahmetin izhâr idüb
- 3 Ba's idüb ol fahr-i 'âlem Añmedi
Seyyid-i evlâd-ı Âdem Añmedi
- 4 Kıldı inzâl Aña Qur'an-ı 'azîm
Vahy idüb âyât-ı Furkân-ı 'azîm¹⁷
- 5 Bizi anıñ milletinden kıldı pes
Muşafânuñ ümmetinden kıldı pes
- 6 Hıyr-ı ümmet kıldı Anıñ ümmetin
Ümmet oldur çuta Anıñ sünnetin
- 7 Sünnetidir cümleden tecvîd Anıñ
Şer'atidir sünnetin te'yîd¹⁸ Anıñ
- 8 Hâşelillah sünnetidir¹⁹ r'tidâ
Sünnetidir²⁰ mağz-ı nehc-i ihtidâ
- 9 Geldi çün tevîd ile²¹ tenzîl ile
Geldi pes tecvîd ile tertîl²² ile
- 10 Kıl sun Aña Hâk şalât ile selâm
Nice yüz biñ bî-'aded her şubh u şâm

¹⁴ A nüshasındaki sayfa numaralandırılmasının sonradan günümüz rakamlarıyla yapıldığı görülmektedir. Fakat bunda da varaklar değil de ayrı ayrı sayfalar numaralandırılmıştır. Ancak çalışmamızda metnin ilk sayfası klasik usule göre 1b olarak belirlenip takip eden varaklar da bu sıralamaya göre devam edilmiştir.

¹⁵ A: Kitâb-ı Mevlânâ Şeyh Sinân Efendi Nazm İtdüğü Terceme-i Cezerîdir, B: Şeyh Sinân Rahmetullah Tecvîde-i Manzûm-ı Mezkr

¹⁶ B: Bismillahirrahmanirrahîm ve bihi nesta'in

¹⁷ Furkân-ı 'azîm: Furkân-ı kerîm B.

¹⁸ te'yîd: te'bîd A.

¹⁹ sünnet ola: şer'atidir A.

²⁰ Sünnetidir: şer'atidir A.

²¹ tevîd ile: eyle bize A.

²² Tertîl: tenzîl A.

- 11²³ 'İlm-i Qur'ân ehli şol Qur'âna hem
Hüküm-i Furkân ehli şol sâdâta hem
- 12²⁴ Âline ve şahbına ya'ni müdâm
İrgüre rıçvân-ı ekber müstedâm
- 13²⁵ Ba'dezâlik kim bu nazmım muhtaşar
Zâhir oldı hiç degilken muntazar
- 14 Hâk te'âlâ çün 'inâyet eyledi
Luţf idüb 'avnin i'ânet eyledi
- 15 Yazdum işbu nüshayı²⁶ şıbyân için
Kim bu tecvîd 'ilmini tıbyân için
- 16 Tercüme kıldım ki şeyh-i Cezerî
Gör ne didi diñle ol zî-nazarı
- 17 Ahz-i tecvîd hatm-i lâzımdur didi
Terk iden tecvîdi âşımdur didi
- 18 Pes gerek²⁷ taşhîh ola Qur'ân dili
Şöyle kim efşah ola Furkân dili
- 19 Kim mücevved kıldı inzâl Hâk anı²⁸
Hoş muşahhah kıldı işâl Hâk anı²⁹
- 20 'İlm-i tecvîd isteye³⁰ kim bî-halel
Zabıt ide maşrecleri hep bî-'ilel
- (A: 2a) 21 Hem dañi³¹ aşkâmını imzâ ide
Her³² kavâ'id kim gelür icrâ ide
- 22 Hem vukûfa vâkıf ola³³ ser-te-ser
Olmaya a'mâ vü câhil bî-ñaber
- (B: 5a) 23 Gözleyüp ma'nâyı tağyîr itmeye
Kaşd ide kim nev'-i taşşîr itmeye
- 24 Ger dilerse bula taşkîk ol kişi
Lâ-cerem taqlîd ola aqdem işi
- 25 Kalmayup taqlîd içinde ey dedem
Sa'y idüp taşkîke irişdür³⁴ qadem
- 26 Çün buyurdı bu hadîşî³⁵ ol Restül

²³ Bu beyit sadece B nüshasında var.

²⁴ Bu beyit sadece B nüshasında var.

²⁵ Bu beyit sadece B nüshasında var.

²⁶ Belirtme hâli eki için her iki nüshada da hemze kullanılmış.

²⁷ Pes gerek: gerek A.

²⁸ Hâk anı: anı Hâk B

²⁹ Hâk anı: anı Hâk B

³⁰ isteye: ise A.

³¹ dañi: şıfat B.

³² Her: hem A.

³³ vâkıf ola: ola vâkıf A.

³⁴ İrişdür: irgürem B.

- Her kırâ'at şanma kim olur³⁶ kabûl
- 27 Didi vardur kim nice Qur'ân okur
Zu'm ider³⁷ ol kendüyi Qur'ân okur
- 28 Hâl bu kim Qur'ân aña la'net kılar
Çün³⁸ kırâ'at kılsa bi-şihhat kılar
- 29 Şol ki³⁹ tekmil itmeye 'ilm ü 'amel
Tañmıdur kılsa niçe zey' ü zelel
- 30 Olmaya hergiz kimesne ber-kemâl⁴⁰
Tâ meger anıñla ola⁴¹ üç hışâl
- 31 Hıfz-ı tecvîd fehm-i ma'nâ bi-kuşûr
Biri bu kim vire ehline huzûr⁴²
- 32 Bâri tecvîd hıfz iden⁴³ kâmil gerek
Şeyh-i mukrî 'âlim ü fâzıl gerek
- 33 Pes gerek bir ehl-i Qur'ân hizmeti
Rûz u şeb bezl ide küll-i himmeti
- 34 Dinleyüp Qur'ânını her lahzada
İttibâ' ide aña her lafzada⁴⁴
- 35 Ya'ni tâlib-i mübtedî urağdan⁴⁵
Hişşe-dâr olmazdur ol erzâğdan⁴⁶
- 36 Şûfi kim ma'nâ diler elfâzdan⁴⁷
Bi-haberdür hiç degil⁴⁸ elhâzdan
- 37 Pes budur sözüñ muhaşşıl hâşılı
Bula tâlib bir mükemmel kâмили
- 38 Her ne yerde var ise bulsun anı
Şöyle kim kendüye farz kılsun anı
- 39⁴⁹ Zabt idüp⁵⁰ bu 'ilmi kim tecvîd ide
Lâ-cerem lâ-büd o dem tecvîd ide
- (A: 2b) 40 Zabt idüp cümle anıñ elfâzını⁵¹

³⁵ hadîsi: hadîs B.

³⁶ olur: ola B.

³⁷ ider: idüp A.

³⁸ Çün: çok B.

³⁹ Şol ki: şöyle B.

⁴⁰ ber-kemâl: pür kemâl B.

⁴¹ anıñla ola: anda ola bu B.

⁴² Biri bu kim vire ehline huzûr: Bunlar ehl ola biri birini fütur B.

⁴³ iden: ile A.

⁴⁴ lafzada: lahzada A.

⁴⁵ "Irakdan" (uzaktan) olduğunu düşündüğümüz bu kelime her iki nüshada da "اورقن" şeklinde yazılı.

⁴⁶ erzâğdan: urağdan A.

⁴⁷ elhâzdan: elhâzdan A.

⁴⁸ degil: ol B.

⁴⁹ Bu beyit B nüshasında "Zabt idüp cümle anıñ elfâzını" beytinden sonra yazılmış.

⁵⁰ Zabt idüp: ağız idüp B.

⁵¹ elfâzını: elhâzını B.

Hıfz ide bir bir kamu elfâzını

- 41 'İlm-i Qur'ân birle kim 'âlim⁵² ola
Hep haţâlardan⁵³ kamu sâlim ola
- 42 Çün kemâlin⁵⁴ buldı ol⁵⁵ tekmiîl ide
Nice tâlibler daĥi taĥşîl ide
- 43 Diñleyüp bu nuşhum ey tâlib ĥitâb⁵⁶
Añladuñsa remzi sen⁵⁷ ol müsteţâb
- Fî beyâni maĥârici'l-ĥurûf⁵⁸**
(A: 2b, B: 5a)
- 44 On yedidür didiler çün maĥreci
Nehci vâsi' kıldılar bu menheci⁵⁹
- 45 Cümleden aĥşâ-yı ĥalq kim ibtidâ
Hemze vü hâ⁶⁰ maĥrecidür kıl edâ
- 46 Hem boĥaziñ evsaıdır 'ayn u ĥâ
Aĥza yakın yuĥarudur⁶¹ ĥayn u ĥâ
- 47 Żabı idüb bu altı ĥarfi ey ulu
Ĥarf-i ĥalq di bunlara ey baĥtlu
- 48 On maĥâric var diliñde bî-nizâ'
Birisi kâf maĥrecidir bî-ĥıdâ'⁶²
- 49 Didiler hep ehl-i Qur'ân ecma'ın
Ĥâfa aĥreb kâf olupdur bil yakın
- 50 Bunlara di maĥrec-i aĥşâ lisân
Evvelâ kâf ba'dehu kâf bil 'ayân
- 51 Cîm şîn yâ⁶³ dilde evsaı oldılar
Kim dil üzre cümle uslaı oldılar
- 52 Maĥrec-i dâd oldı eş'ab cümleden
Kim anı aĥz ide aşveb cümleden
- 53 Azu dişlerine irse dil ucı
Dâd içün hep çekdiler anda güci⁶⁴
- 54 Çün 'Arab kurrâsıdır kıdve⁶⁵ bize

⁵² 'âlim: kâmil A.

⁵³ haţâlardan: haţâların A.

⁵⁴ kemâlin: kâmilin B.

⁵⁵ ol: evvel B.

⁵⁶ nuşhum ey tâlib ĥitâb: nuşhatim ey kâbil ĥitâb B.

⁵⁷ remzi sen: remzi mi B.

⁵⁸ Ammâ el-maĥâric A.

⁵⁹ menheci: müsenâheci B.

⁶⁰ hâ: hâtîñ B.

⁶¹ yuĥarudur: intihâda B.

⁶² bî-ĥıdâ': bî-cezâ' B.

⁶³ Cîm şîn yâ: cîm u şîn yâ B.

⁶⁴ hep çekdiler anda güci: anda çekdiler hep güci B.

⁶⁵ kırâ'tidir kuvvet A.

- Her birisi mu'temid üsve⁶⁶ bize
- 55 İttibâ' itmek gerek pes anlara
Ehl-i Qur'ân ehl-i dil yârânlara
- 56 Bâ-ħuşûş emr itdi ol Fahr-i cihân
Kim 'Arab şavtınca oğunsun⁶⁷ Qur'ân
- 57 Nazm-ı Qur'ân kim 'Arabça oğuna
Uğramaya oğuyan mağt⁶⁸ oğına
- (A: 3a) 58 Tüt sözün Peyğamberiñ ey⁶⁹ Rûmiyâ
Oğı Qur'ânı 'Arabca⁷⁰ bî-riyâ
- 59 Dil ucı ger ire şol diş etine
Mağrec-i lâm ire ħadd-i zâtına
- 60 Lâma aqreb ħarf-i nûnı kıl edâ
İçerürek yirde anı kıl edâ
- 61 Nûna aqreb aħz idüp kıl râyı sen
İçerürek añla bu ma'nâyı sen
- 62 Dil ucı hem diş etinden⁷¹ dâl ü tâ⁷²
İkisinden içerürek ħarf-i tâ
- (B: 5b) 63 Hem kezalik dil ucından zâl ü şâ⁷³
İkisinden içerürek ħarf-i zâ
- 64 Mağrecinden aħz ide çün bu üçü
Üst diş altından çıka pes dil ucı
- 65 Alt dudadı mes ideler⁷⁴ üst dişi
Ol durur pes mağrec-i fânıñ işi
- 66 Vâv u yâ vü mîm⁷⁵ kaçan iħrâc olur
İki dudak⁷⁶ ortası muħtâc olur
- 67 Hem boğaz⁷⁷ ortasıdır mağrecleri
Vâv u yâ sâkin elif menhecleri⁷⁸
- 68⁷⁹ Bunlara di ħarf-i med ey gül-'izâr
Zammeden şoñ kesreden şoñ kânde var

⁶⁶ üsve: olsun A.

⁶⁷ oğunsun: oğuna B.

⁶⁸ mağt: mağt A.

⁶⁹ ey: gel B.

⁷⁰ Qur'ânı 'Arabca: Qur'ân 'Arabice A.

⁷¹ etinden: etinde B.

⁷² dâl ü tâ: dâl tâ A.

⁷³ zâl ü şâ: zâl şâ A.

⁷⁴ İdeler: ide ger B.

⁷⁵ Vâv u yâ vü mîm: Vâv yâ mîm A.

⁷⁶ dudak: dudak A.

⁷⁷ boğaz: dudak B.

⁷⁸ menhecleri: menâhecleri B.

⁷⁹ Zamm ile vâv kesr ile yâ kânde var / Kesr ü zammeden şoñra hem vâv kânde var (Bu mısralar der-kenarda yazılı A: 3a)

69 Ğunneniñ çün maħreci ħayşûm durur⁸⁰
On yedi maħrec tamâm maħsûm durur⁸¹

70 Burun içre şâdır olur bir şâda
Ğunne oldur kılğil anı hoş edâ

71 Bunca ħarfdir⁸² kim denildi her biri
Cümlelerin hep var durur maħşûş yeri

72 Dime yokdur cümleyi temyiz⁸³ maħâl⁸⁴
Birbirinden her birin temyiz muħâl

73 Var bir ehle⁸⁵ şor vire aħsen cevâb
Söz budur Vallahu a'lem bi'ş-şavâb

Beyânü ħurûfu mehmûse ve'l-mechûre ve eşvâtihâ⁸⁶
(A: 3a, B: 5b)

74 Sîn [ü] şîn [u] şâd u ħâ [vü] ħâ vü fâ⁸⁷
Dört ħurûf hem şâ vü ħâ vü kâf [u] tâ⁸⁸

75 Cümlesi mehmûsedir meşhûredir⁸⁹
Mâ-'adâsı hep kamu mechûredir⁹⁰

(A: 3b) 76 Bâ vü tâ vü cîm [ü] dâl ü kâf u tî⁹¹
Hemze vü kâf bunları şiddetle di

77 Mâ-'adâyı⁹² cümle rıĥvetle okı
Yani kim hep za'f u lînetle⁹³ okı

78⁹⁴ Leyke 'ayn u lâm u mîm u râ [vü] nûn
Beyn beyn oldı 'itidâl ħâri'ûn

79⁹⁵ Daĥi şoñdur dile fâ bâ her biri
Müzlika dindi hoş añla ey kavî

80⁹⁶ Daĥi lâm [u] râ içün di münħarîf
Leyke ammâ inħirâfı muħtelîf

Ķalkale ħarfleridir
(A: -, B: 5b)

⁸⁰ ħayşûm durur: ħayşûmdur A.

⁸¹ maħsûm durur: maħsûmdur A.

⁸² ħarfdir: ħarfler B.

⁸³ temyiz: münebbih B.

⁸⁴ maħâl: mecâl B.

⁸⁵ ehle: ehl B.

⁸⁶ Ammâ eş-şifât A.

⁸⁷ Sîn şîn şâd u ħâ ħâ vü fâ: Sîn şîn şâd ħâ ħâ fâ A.

⁸⁸ şâ vü ħâ vü kâf tâ: şâ ħâ kâf tâ A.

⁸⁹ Der-kenarda bu ħarflerle ilgili not var: mehmûse "fe ħa şe he şin ħa şad sin kef te" ħurûf 10 A.

⁹⁰ Sayfa altında bu ħarflerle ilgili not var: "elif cim dal kâf tî be kef te" ħurûf-ı mechûre 8 A.

⁹¹ Bâ vü tâ vü cîm dâl ü kâf tî B., Bâ tâ cim dâl kâf u tî A.

⁹² Mâ-'adâyı: Mâ-'adâsı B.

⁹³ za'f u lînetle: za'f-ı lînetle A.

⁹⁴ Bu beyit sadece B nüshasında var.

⁹⁵ Bu beyit sadece B nüshasında var.

⁹⁶ Bu beyit sadece B nüshasında var.

- 81 Kalkale harfleridir hem kuṭbu ced⁹⁷
Vaḳf olunsa sâkin olsa mişl-i ḳad
- 82 Şâd u ḳâd u tâ vü zâ vü ‘ayn u ḥâ⁹⁸
Hem daḥi ḳâf bu yedi harf⁹⁹ ey aḥâ
- 83 Muṭbîkadır¹⁰⁰ hem daḥi müsta’liye¹⁰¹
Nev’-i ḡilzet bunlara¹⁰² müstevliye
- 84 Mâ-‘adâ hep infitâḥ u istifâl
Añladıñsa sözlerim ol ber-kemâl¹⁰³
- 85 Şâd [u] sîn [u] zâya di¹⁰⁴ harf-i şafîr¹⁰⁵
Çün ziyâde şavta bunlardur cedîr¹⁰⁶
- 86 Di tefeşî sîn içündür âşikâr
Olırdur anda çün şavt intişâr
- 87 Ger müşedded olsa râ tekrîr olur
Kim anı iḥfâ ide tevḳîr olur
- 88 Pes idüp ḳârî mücevvid ihtimâm
İki râ ḳılmaḳdan ide i’tişâm
- 89 Dâd içün var istiṭâle bî-nizâ’
Ḳılsıñ anı var iṭâle bî-nizâ’
- 90 Maḥrecinde olırdır mustaṭîl
Ḥaḳḳını îfâ anıñ ke’l-müstahîl
- Fî beyâni terkîki’l-ḥurûf ve tefhîmiha¹⁰⁷**
(A: 3b, B: 5b)
- 91 Hep elif terkîk olur meddât¹⁰⁸ ile
Olmasa¹⁰⁹ müsta’liye zâ dâ ile¹¹⁰
- 92 Hem kezâ hemze [vü] a’vez¹¹¹ ḳanda var
Hep muraḳḳaḳ olırs ey şeh-süvâr
- 93 Maḥmaşa¹¹² mîmi kezâ terkîk olur
Bâ-i bâṭıl mişl-i ḥoş terkîk olur¹¹³

⁹⁷ Kalkale harfleri beş tane olup “ق ط ب ج د” harfleridir (Karakılıç, 2013, s.105).

⁹⁸ Şâd u ḳâd u tâ vü zâ vü ‘ayn u ḥâ: Şâd ḳâd tâ ‘ayn ḥâ A.

⁹⁹ harf: bil B.

¹⁰⁰ Huruf-ı mutbika: sad, dad, tı, zı harfleri (Devellioğlu, 2015, s.809). Mudbaka: idbak sıfatının harfleri dört tane olup şunlardır “ص ض ط ظ” bu harflerin isimlerine mudbaka derler (Karakılıç, 2013, s.47).

¹⁰¹ Huruf-ı müsta’liye; “hı, sad, dad, tı, zı, ayın, kaf” harfleri (Devellioğlu, 2015, s.872). Müsta’liye: İsti’la sıfatının harfleri yedi tane olup şunlardır “خ ص ض ط ظ ع ق” (Karakılıç, 2013, s.46).

¹⁰² bunlara: bunlar A.

¹⁰³ ber-kemâl: pür kemâl B.

¹⁰⁴ di: daḥi B.

¹⁰⁵ şafîr: za’if A.

¹⁰⁶ cedîr: cedif A.

¹⁰⁷ Ammâ el-ḳavâ’id A.

¹⁰⁸ meddât: meded B.

¹⁰⁹ Olmasa: olmaya B.

¹¹⁰ zâ dâ ile: râ’ât ile A.

¹¹¹ kezâ hemze [vü] a’vez: kezâ a’vez A.

¹¹² Maide suresi: 3, Tevbe suresi: 120

- 94¹¹⁴ Mîm eger yâ her ne yerde yâd olur
Dikkât üzre okuyan o şâd olur
- 95 Hârf-i lâmda lâ-cerem rikât gerek
Her deminde tâlibe dikât gerek
- 96 Hem kezâlik ola terkîk hârf-i râ
Rikât üzre ola tahkîk hârf-i râ
- 97 Şol maâhal kim kesre¹¹⁵ birle olısar
Yâ sükûnla kesreden soñ¹¹⁶ geliser
- (A: 4a) 98 *Rîbeten fî¹¹⁷enzirin nâs¹¹⁸ ey aḥî*
Ḳavmi fir'avn¹¹⁹ ḳum feenzir¹²⁰ hem daḥi
- 99 Fikret idüp bu¹²¹ mişâle ḳıl nazâr
Dikkât idüp bu ḥayâle ḳıl nazâr
- (B: 6a) 100 Râ ḥaberi bil muḥakkak mu'teber
Vaḳf olıcaḳ ḳıl muraḳḳak mu'teber
- 101 Lakin ammâ hârf-i isti'lâdan öñ
Tefḥîm olur vaşf-ı isti'lâdan öñ¹²²
- 102 Tût sözüüm kim ḳalbiñiñ sil pâsını
Ḳıl mufahḥam *fırḳati¹²³ kırtâsını¹²⁴*
- 103 Ger ola râ fetḥadan soñ bî's-sükûn
Ḍammeden soñ hem daḥi yâ zü'l-fünûn
- 104 Sâkin olsa hem daḥi soñ kesreden
Şoñra gelse ya'ni 'ârız esreden
- 105 Tefḥîm olur iş bu resme gelse râ¹²⁵
Fetḥa vü hem ḍamme birle olsa râ
- 106 Mişl-i *zerhum¹²⁶ mişl-i rizkâ¹²⁷ fa'tebir¹²⁸*
An raeytüm¹²⁹ ḳul muḥakkak fentezir¹³⁰

¹¹³ Bâ-i bâtil mişl-i hoş terkîk olur: Rikât üzre okuyan üstâd olur A.

¹¹⁴ Bu beyit sadece B nüshasında var.

¹¹⁵ kesre: kesr A.

¹¹⁶ kesreden soñ: kesr soña A.

¹¹⁷ Tevbe suresi, 110. ayet

¹¹⁸ Yunus suresi: 2. ayet

¹¹⁹ Araf suresi, 109. ayet; Araf suresi, 127. ayet; Şuarâ suresi, 11. ayet; Duhan suresi, 17. ayet

¹²⁰ Müddessir suresi, 2. ayet

¹²¹ idüp bu: idüp sen bu B.

¹²² Bu satır B nüshasında yok.

¹²³ Tevbe suresi: 122. ayet

¹²⁴ Enam suresi: 7. ayet

¹²⁵ Tefḥîm olur iş bu resme gelse râ: Bil mufahḥamdır bu resme gelse râ B.

¹²⁶ Enam suresi: 91. ayet, Hicr suresi: 3. ayet

¹²⁷ Bakara suresi: 22, Bakara suresi: 25, Ali İmrân suresi: 37, Hud suresi: 88, İbrahim suresi: 32, Nahl suresi: 67, Nahl suresi: 73, Nahl suresi: 75, Taha suresi: 132, Hac suresi: 58, Kasas suresi: 57, Ankebut suresi: 17, Ahzab suresi: 31, Mümin suresi: 13, Kaf suresi: 11, Talak suresi: 11. rizkâ: zurkâ A. (Taha suresi: 102. Ayet)

¹²⁸ Haşir suresi: 2. ayet

¹²⁹ Ali İmrân suresi: 143. ayet

¹³⁰ Yunus suresi: 102. Ayet

An raeytüm ḳul muḥakkak fentezir: İmrtebtüm ḥaysümâ câ fentezir B.

- 107 Mişl-i *Rabbî* mişl-i *ruşdâ*¹³¹ kim gelür
İttifâkı cümlesi tefhîm olur
- 108 Vakf ola¹³² ger mişl-i *şehr*¹³³ ey şehriyâr¹³⁴
Kıl mufahhâm mişl-i *yusr*¹³⁵ ey bahtiyâr
- 109 *Küllü firkın*¹³⁶ bu meşel¹³⁷ tefhîm ola
Ba'zı *qurrâ* mezhebi ta'zîm ola¹³⁸
- 110¹³⁹ Şöyle kim '*aynel kıtr*¹⁴⁰ mevķûf ola¹⁴¹
Pes gerek tefhîm ile mevşûf ola
- 111 Dämme daħi fethadan şoñ kim gele¹⁴²
Lafzatullah lâmları tefhîm ola¹⁴³
- 112¹⁴⁴ Kesreden şoñ gelse terkîk itdiler¹⁴⁵
Bu sözüm hep cümle taħkîk itdiler
- 113 Mişl-i '*Abdullah*¹⁴⁶ durur¹⁴⁷ hep emşile
Turma sa'y it iresin hoş¹⁴⁸ menzile
- 114 Şâd ile sîn hâ ile hâ¹⁴⁹ arasın
Kıl mübeyyen tâ ile tâ arasın
- 115 Hem kezalik sîn ile şâ arasın
Kıl mübeyyen zâl¹⁵⁰ ile zâ arasın
- 116 Dil çıkarsa zâl olur ey bâ-şafâ¹⁵¹
Çıkmaz ise zâ olur pes¹⁵² bî-ħafâ
- 117 Dâd¹⁵³ ile zâ cem'î ki eşkal durur
Fark-ı mâ-beyn eyleyen ekmel durur
- 118 Çün kamudan ħarf-i dâd eş'ab durur
Sûret-i şa'b sûret-i *ferğab*¹⁵⁴ durur

¹³¹ Kehf suresi: 66. ayet

¹³² ola: olsa B.

¹³³ Kadir suresi: 3. ayet

¹³⁴ şehriyâr: şehsüvâr B.

¹³⁵ Kehf suresi: 88. ayet; Zariyat suresi: 3. ayet, Talak suresi: 4. ayet, Talak suresi: 7. ayet; İnşirah suresi: 5. Ayet; İnşirah suresi: 6. ayet

¹³⁶ Şuara suresi: 63. ayet

¹³⁷ bu meşel: kim eger B.

¹³⁸ Bu mısra A nüshasında yok.

¹³⁹ Bu mısra sadece B nüshasında var.

¹⁴⁰ Sebe suresi: 12. ayet

¹⁴¹ Bu mısra A nüshasında yok.

¹⁴² Dämme daħi fethadan şoñ kim gele: Dammeden şoñ gelse terkîk itdiler A.

¹⁴³ Bu mısra A nüshasında yok.

¹⁴⁴ Bu mısra sadece B nüshasında var.

¹⁴⁵ Bu mısra A nüshasında yok.

¹⁴⁶ Meryem suresi: 30, Cin suresi: 19

¹⁴⁷ durur: dur B.

¹⁴⁸ hoş: cûş A.

¹⁴⁹ hâ: râ A.

¹⁵⁰ zâl: zâ B.

¹⁵¹ bâ-şafâ: bâ-şibâ A.

¹⁵² zâ olur pes: zâ olur B.

¹⁵³ Dâd: Şâd A.

¹⁵⁴ İnşirah suresi: 8. ayet

- (A: 4b) 119 Müşkil oldu mişl-i *ba'ḡ ez-zâlimîn*¹⁵⁵
Fî Kelâmullahi Rabbi'l-'âlemîn
- 120 Çün kâ mudan efşah icrâ-i 'Arab
Pes gerek icrâ-i kurrâ-i 'Arab
- 121¹⁵⁶ Tâbî' olsañ ehl-i Rûma fi'l-edâ
Kılma şek kim idesin sen çok ḡaṭâ
- 122 Zâdan ayruḡ pes niçe ḡâd edesin
Farḡ-ı ḡâd etdim deyü ad edesin¹⁵⁷
- 123 Tâ meger ḡâdda çıḡa şol dil ucı¹⁵⁸
Muẓmaḡill ola birez ḡâdın güci
- 124 Ol kadarca farḡ-ı mâ-beyn vaşf olur
Yoḡsa¹⁵⁹ billah¹⁶⁰ iki ḡarf bir ḡarf olur
- 125 Fâtiḡada ba'zı yerde hem daḡi
Zâ oḡursañ fâsid olur ey aḡi
- 126 Gerçi kim mehmûsedendir kâf u tâ¹⁶¹
Nev'-i şiddetle ola lakin edâ
- 127 ḡarf-i sâkin kim gelür *en'amte*¹⁶² vâḡ
Kıl sükûnun sen o ḡarfiñ âşikâr
- 128 Pes *ce'alnâ*¹⁶³ mişli kim var fi'l-ḡurân¹⁶⁴
Lâmını lâbüd anıñ kılḡil beyân¹⁶⁵
- 129 Cem' ola ger iki mişleyn bir yere
Hem keزالik iki cinseyn bir yere
- 130 *İz zeheb*¹⁶⁶ hem *iz zalem*¹⁶⁷ emşâli hep
Müdḡam olur ḡarf-i vü¹⁶⁸ ef'ali hep
- 131 Kıldı taḡkîḡ ḡurtubî ol nâm-dâr
Mişl-i *ḡul Rabbi*¹⁶⁹de idḡâm ihtiyâr
- 132 Lakin idḡâm etmediler ey ebî

¹⁵⁵ En'am suresi: 129. ayet

¹⁵⁶ Bu beyit sadece B nüshasında var.

¹⁵⁷ Ad etmek: ad bırakmak (deyim)

¹⁵⁸ çıḡa şol dil ucı: çıḡa dil ucı B.

¹⁵⁹ Yoḡsa: Yoḡsa A.

¹⁶⁰ Billah: yâ bir A.

¹⁶¹ mehmûsedendir kâf u tâ: mehmûsedir kâf tâ A.

¹⁶² Fâtiḡa suresi: 7. ayet

¹⁶³ Bu ibarenin geçtiḡi bazı ayetler: Bakara suresi: 125, 143; Nisâ suresi: 33, 91; Maide suresi: 48; En'am suresi: 112, 123; Araf suresi: 27; Hud suresi: 82; Hicr suresi: 16; İsrâ suresi: 18, 33, 45, 60; Kehf suresi: 7, 32, 57; Meryem suresi: 49; Enbiya suresi: 34, 72; Hac suresi: 34, 67; Furkan suresi: 31, 45; Neml suresi: 86; Ankebut suresi: 67; Yasin suresi: 8; Müddessir suresi: 31

¹⁶⁴ B nüshasında bu mısra altta

¹⁶⁵ B nüshasında bu mısra üstte

¹⁶⁶ Enbiya suresi: 87

¹⁶⁷ Nisâ suresi: 64, Zuhruf suresi: 39

¹⁶⁸ vü: fi A.

¹⁶⁹ İdgâm olduḡu için bu ibare "ḡur Rabbi" şeklinde okunmaktadır. Kuran'da geçtiḡi yerler: En'am suresi: 147; İsrâ suresi: 24, 80; Kehf suresi: 22; Taha suresi: 114; Muminun suresi: 29, 93, 97, 118; Kasas suresi: 85

Harf-i med olduğda *ft yevmi*¹⁷⁰ gibi

Harf-i yermelûn vemâ yete'allaku bi'l-gunne

(A: 4b, B: -)

- 133 Yermelûn¹⁷¹ harfleri her kanda olur¹⁷²
Nûn-ı sâkin kim anıñ qurbında olur¹⁷³
- 134 Anda idğam eylemeklik var durur
Tut bu sözüm kim sözüm muhtâr durur¹⁷⁴
- 135 Gunne birle müdğam oldı anda nûn
Lâm [u] râdan gayırıda kılma zunûn
- 136 Ey yekûne¹⁷⁵ mir rasûlin¹⁷⁶ kıl mişâl
Mim mekânin¹⁷⁷ mil ledunke¹⁷⁸ bil me'âl
- 137 Miv veliyyi¹⁷⁹ min naşîrin¹⁸⁰ bi't-tamâm
Bunlara beñzerde kılğil idğam

(A: 5a) 138 Hem kezâlik bilgil ey tâlib¹⁸¹ fûnûn
Yermelûne uğrasa tenvîn ü nûn

- 139 Gunne birle müdğam ola ser-te-ser
Lâm u râdan¹⁸² gayırısı ey mu'teber
- 140 Çün hurûf-ı gunne yenmû¹⁸³dur hemîn
Lâm u râda¹⁸⁴ gunne yokdur bil yakîn

Fî beyâni idğâm ma'al-gunne

(A: -, B: 6a)

- 141 Uğrasa pes nûn u tenvîn¹⁸⁵ ey hoca
Uğrasa yenmûya ya'ni gör nice
- 142 Kıldılar idğam me'al-gunne ebed

¹⁷⁰ İbrahim suresi: 18, Secde suresi: 5, Kamer suresi: 19, Mearic suresi: 4, Beled suresi: 14

¹⁷¹ Yermelûn: İdgâm-ı maa'l-gunne ve idğâm-ı bilagune harfleri olan ر ل م ن و ی (re, lam, mim, nun, vav, ye) bu sözle ifade edilmiştir.

¹⁷² olur: ola B.

¹⁷³ olur: ola B.

¹⁷⁴ Tut bu sözüm kim sözüm muhtâr durur: Tut bu sözüm muhtâr durur A.

¹⁷⁵ İdgâm olduğu için "ey yekûne" şeklinde okunan bu ibarenin yazılışı أَنْ يَكُونَ şeklindedir. Kuran-ı Kerim'de geçtiği yerler: Nisa suresi: 171, 172; En'am suresi: 145; Araf suresi: 185; Enfal suresi: 67; Hicr suresi: 31; İsrâ suresi: 51; Neml suresi: 72; Kasas suresi: 67; Ahzab suresi: 36; Zuhuruf suresi: 33. ayetlerdir. Fakat aynı ibarenin "Ey yekûnu" أَنْ يَكُونُوا şeklinde de geçtiği ayetler mevcuttur. Bunlar: Tevbe suresi: 18, 87, 93; Nur suresi: 32; Hucurat suresi: 11'dir.

¹⁷⁶ İdgâm olduğu için "mir rasûlin" şeklinde okunan bu ibarenin yazılışı مِنْ رَسُولٍ şeklindedir. Kuran-ı Kerim'de geçtiği yerler: Nisa suresi: 64, İbrahim suresi: 4, Hicr suresi: 11, Enbiya suresi: 25, Hac suresi: 52, Yasin suresi: 30, Zariyat suresi: 52, Cin suresi: 27

¹⁷⁷ İdgâm olduğu için "mim mekânin" şeklinde okunan bu ibarenin yazılışı مِنْ مَكَانٍ şeklindedir. Kuran-ı Kerim'de geçtiği yerler: Furkan suresi: 12; Sebe suresi: 51, 52, 53; Fussilet suresi: 44, Kaf suresi: 41. ayetlerdir.

¹⁷⁸ İdgâm olduğu için "mil ledunke" şeklinde okunan bu ibarenin yazılışı مِنْ لَدُنْكَ şeklindedir. Kuran-ı Kerim'de geçtiği yerler: Ali İmran suresi: 8, 38; Nisa suresi: 75; İsrâ suresi: 80; Kehf suresi: 10; Meryem suresi: 5. ayetlerdir.

¹⁷⁹ İdgâm olduğu için "miv veliyyi" şeklinde okunan bu ibarenin yazılışı مِنْ وَلِيٍّ şeklindedir. Kuran-ı Kerim'de geçtiği yerler: Bakara suresi: 107, 120; Tevbe suresi: 74, 116; Rad suresi: 37; Kehf suresi: 26; Ankebut suresi: 22; Secde suresi: 4; Şura suresi: 8, 31, 44. ayetlerdir.

¹⁸⁰ Hac suresi: 71, Fatır suresi: 37

¹⁸¹ şahib A.

¹⁸² Lâmu râdan: Lâmu râdan A.

¹⁸³ İdgâm-ı me'al-gunne harflerini gösteren bu ibare metinde يَنْمُو şeklinde yazılmıştır. Vezin gereği yenmû şeklinde kodlanarak okunmaktadır. Bu harfler dört tanedir: م ن و ی

¹⁸⁴ Lâmu râda: Lâmu râda A.

¹⁸⁵ nûn u tenvîn: nûn tenvîn A.

Bu sözüm pes kavlı-i haq bil mu'temed

- 143 Çün beyân kıldım saña tafşilini
Ara Qur'ân içre var¹⁸⁶ temşilini
- 144 Kim hürûf-ı yermelûne bunlara
Nice uğrar nûn u tenvîn¹⁸⁷ anlara
- (B: 6b) 145 Gözleyüp sen anları kıl ihtimâm
Çunne birle ğunnesin kıl iddgâm¹⁸⁸
- 146 İster iseñ bulasın fazl u kemâl
Pes gerek bir fâzıl u ehl-i kemâl
- 147 Ya'ni 'ilmin ger ziyâde fazlına
Tâlib olsañ tâlib olğıl ehline
- Fî beyâni izhâr ve aĥkâmihâ**
(A: - , B: 6b)
- 148 Ba'de-zâlik diñle ey vech-i ĥasen
Nûn-ı sâkin hem daĥi tenvîn kaçan
- 149 Ĥarf-i ĥalka uğrasa izhâr olur
'İlm-i Qur'ân ehli hep muĥtâr olur
- 150 Bunlarıñ bir bir mişâlin bulasın
'İlme sa'y it kim kemâlin bulasın
- 151 Lafz-ı dünyâ¹⁸⁹ lafz-ı kınvân¹⁹⁰ hem daĥi
Lafz-ı şınvân¹⁹¹ lafz-ı bünyân¹⁹² ey aĥi
- 152 Bunlarıñ hep nûnları bâhir durur
Kılma iĥfâ kim kamu zâhir durur
- Fî beyâni iĥlâb**
(A: - , B: 6b)
- 153 Nûn-ı sâkin hem daĥi tenvîn şehâ
Hep ĥafidür¹⁹³ mâ'adâda¹⁹⁴ bî-ĥafâ
- 154 Lakin ammâ anları selb itdiler

¹⁸⁶ var: bunlarıñ A.

¹⁸⁷ nûn u tenvîn: nûn tenvîn A.

¹⁸⁸ iddgâm: idğam A. (B nüshasında "iddğam" kelimesinde -vezin hassasiyeti düşünülerek- dal harfi üzerine şedde konulmuş. Fakat benzer bir duruma 137. Beyitte dikkat edilmemiş. Orada herhangi bir işaret konulmamış.)

¹⁸⁹ Bakara suresi: 85, 86, 114, 130, 200, 201, 204, 212, 217, 220; Ali İmran suresi: 14, 22, 45, 56, 117, 145, 148, 152, 185; Nisa suresi: 74, 77, 94, 109, 134; Maide suresi: 33, 41; Enam suresi: 29, 32, 70, 130; Araf suresi: 32, 51, 152, 156, Enfal suresi: 42, 67; Tevbe suresi: 38, 55, 69, 74, 85; Yunus suresi: 7, 23, 24, 64, 70, 88, 98; Hud suresi: 15, 60; Yusuf suresi: 101; Rad suresi: 26, 34; İbrahim suresi: 3, 27; Nahl suresi: 30, 41, 107, 122; Kehf suresi: 28, 45, 46, 104; Taha suresi: 72, 131; Hac suresi: 9, 11, 15; Müminun suresi: 33, 37; Nur suresi: 14, 19, 23, 33; Kasas suresi: 42, 60, 61, 77, 79; Ankebut suresi: 25, 27, 64; Rum suresi: 7; Lokman suresi: 15, 33; Ahzab suresi: 28, 57; Fatır suresi: 5; Saffat suresi: 6; Zümer suresi: 10, 26; Mümin suresi: 39, 43, 51; Fussilet suresi: 12, 16, 31; Şura suresi: 20, 36; Zuhruf suresi: 32, 35; Casiye suresi: 24, 35; Ahkaf suresi: 20; Muhammed suresi: 36; Necm suresi: 29; Hadid suresi: 20; Haşir suresi: 3; Mülk suresi: 5; Naziat suresi: 38; Ala suresi: 16.

¹⁹⁰ Enam suresi: 99. ayet

¹⁹¹ Rad suresi: 4. ayet

¹⁹² Tevbe suresi: 109, 110; Nahl suresi: 26; Kehf suresi: 21; Saffat suresi: 97; Saf suresi: 4

¹⁹³ ĥafidür: ĥafî durur A.

¹⁹⁴ mâ'adâda: i'dâda A.

Harf-i bâya uğrasa kalb itdiler

- 155 Ğunne birle mîme maqlûb itdiler
Şanki mîmdir şöyle meslûb itdiler
- 156 Mişl-i *embâ*¹⁹⁵ mişl-i embâ olisar
Şanki maḥza mîm ile bâ olisar¹⁹⁶
- (A: 5b) 157 Kalb idüb *kullem bisîmâhüm*¹⁹⁷ okı¹⁹⁸
Şanki maḥzâ lem¹⁹⁹ bisîmâhüm okı

Fî beyâni ihfâ

(A: - , B: 6b)

- 158 Harf-i halk altı 'aded hem harf-i bâ
Bu yedi ahruftan ayrıḳ mâ'adâ
- 159 Nûn-ı sâkin her birine uğrasa
Yâhud tenvîn nûn yerine uğrasa
- 160²⁰⁰ Anları pes kıldılar ihfâ o dem
Ğunne birle kıldılar maḥfâ o dem
- 161 Bunlarıñ²⁰¹ her bir mişâlin bulmağa
Diḳkat it 'ilmin kemâlin bulmağa
- 162 Gel gel işbu ma'nîye tâlib kişi
İşbu tecvîd 'ilmine râḡıb kişi
- 163 Harf-i mîm olsa müşedded mişl-i nûn
Müdġam olsa şanki nûn-ı yermelûn

Fî beyâni idġâmu mişleyn

(A: - , B: 6b)

- 164 Bî-tereddüd ġunne birle kıl anı
Şavt-ı ḥayşûmla okunup²⁰² bil anı
- 165 Mişl-i *lemmâ*²⁰³ mişl-i *iz hemmet*²⁰⁴ ki var²⁰⁵
Hem kezâ *kem min fi'etin*²⁰⁶ bil ey yâr
- 166 *İnnehü*²⁰⁷ *innâ*²⁰⁸ kezâ *min nâşirîn*²⁰⁹

¹⁹⁵ Bakara suresi: 33; Ali İmran suresi: 44; Araf suresi: 101; Hud suresi: 49, 100, 120; Yusuf suresi: 102; Taha suresi: 99; Kasas suresi: 66; Ahzab suresi: 20; Kamer suresi: 4; Tahrim suresi: 3

¹⁹⁶ mîm ile bâ olisar: mîm birle olisar A.

¹⁹⁷ Araf suresi: 46. Ayette geçen bu ibarenin yazılışı tenvinli olarak كَلَّمْ بِسِيمَاهُمْ şeklidir. Fakat tecvid usulüne göre "kullem bisîmâhüm" şeklinde okunması gerekir.

¹⁹⁸ okı: gibi A.

¹⁹⁹ lem: em B.

²⁰⁰ Bu beyit B nüshasında der-kenârda yazılı.

²⁰¹ bunlarıñ: anlarıñ B.

²⁰² okunup: oğu B.

²⁰³ Kelime Kurân'da çok fazla geçtiği için burada ayet numaraları verilmemiştir.

²⁰⁴ Ali İmran suresi: 122. ayet

²⁰⁵ mişl-i iz hemmet ki var: mişl-i iz hem gibi var B.

²⁰⁶ Bakara suresi: 249. ayet

²⁰⁷ Bakara suresi: 26, 37, 54, 68; Ali İmran suresi: 18, Nisa suresi: 2, 22, Maide suresi: 72 vb. (Kelime Kurân'da çok fazla geçtiği için burada örnek olarak birkaç tane ayet numarası ile iktifa edilmiştir.)

Añladıñsa bu beyânım âferîn

- 167 Sâkin olsa bâ katında ħarf-i mîm
Ġunne birle olur ihfâ vaşf-ı mîm²¹⁰
- 168 Kıldılar bu ħükmi cumhûr ihtiyâr
Mişl-i *fahkum beynehum*²¹¹ ey bahtiyâr

Beyân-ı izhâr-ı şefevî

(A: - , B: 6b)

- 169 Mîm-i sâkin ey yüzi bedr-i ħasen²¹²
Vâva yâĥud fâya uğrasa kaçan
- 170 Sen anı oқы o dem izhâr ile
Maĥrec-i mîm ħükmüni iş'âr ile
- 171 Fî'l-meşel mîm-i '*aleyhim*²¹³ ey aĥâ
Bulmaya vâv-ı *velâddâda*²¹⁴ ĥafâ
- 172 Hem kezâ mîm-i *lehüm fihâ*²¹⁵ da pes
Olmaya hergiz ebed ihfâda pes²¹⁶
- 173 *Yâ buneyyerkem*²¹⁷ kim idġâm olısar
Ķalb-i ġunne birle itmâm olısar

Med olan yerler ve olmayan yerler

(A: - , B: 6b)

- 174 Yok imâle çünkü *mecrâhâ*²¹⁸ gibi
Pes anı sen oқы²¹⁹ *mursâhâ*²²⁰ gibi
- 175 Çek birez *filî muhânâ*²²¹ hâsını
Çekme ħab'ından²²² ziyâde hâsını
- (A: 6a) 176 Diñleyüb pes añla bu feĥvâyı sen
Çekme sâkinden şoñ ırâġ hâyı sen
- 177 Esre üstün ötredeñ²²³ şoñ gele
Çekilür hâ leyke sâkin öñ gele

²⁰⁸ Bakara suresi: 14, 119, 156, Nisa suresi: 105, Nisa suresi: 163, Maide suresi: 24, Enam suresi: 158, Araf suresi: 5 vb. (Kelime Kurân'da çok fazla geçtiği için burada örnek olarak birkaç tane ayet numarası ile iktifa edilmiştir.)

²⁰⁹ Ali İmran suresi: 22, 56, 91; Nahl suresi: 37; Ankebut suresi: 25; Rum suresi: 29; Casiye suresi: 34

²¹⁰ mîm: hem A.

²¹¹ Maide suresi: 42, 48

²¹² ey yüzi bedr-i ħasen: ey yüzi ay bedr-i ħasen

²¹³ Fatıha suresi: 7. ayet

²¹⁴ Fatıha suresi: 7. ayet

²¹⁵ Bakara suresi: 25; Nisa suresi: 57; Tevbe suresi: 21; Hud suresi: 15, 106; Nahl suresi: 31; Enbiya suresi: 100; Furkan suresi: 16; Yasin suresi: 57, 73; Fussilet suresi: 28; Muhammed suresi: 15

²¹⁶ Bu mısra sadece A nüshasında var.

²¹⁷ Hud suresi: 42. ayet. İdgam olduğu için "*Yâ buneyyerkem*" şeklinde okunan bu ibarenin yazılışı يٰ بُنَيُّ اَرْكَبْ şeklinde dir.

²¹⁸ Hud suresi: 41. ayet

²¹⁹ anı sen oқы: anı oқы A.

²²⁰ Hud suresi: 41. ayet

²²¹ Furkan suresi: 69. ayet

²²² ħab'ından: ħab'ında A.

²²³ ötredeñ: örtüdeñ B.

- 178 Hâ-yı *ensânîhu*²²⁴ mazmûm oldu bil
Bilmeyen bu 'ilmi mezmûm oldu bil
- 179 Hem '*aleyhullah*²²⁵da mazmûm oldu hâ
İki yerde bil anı sen müntehâ
- Ahkâmü'l-medd ve'l-kaşr**²²⁶
(A: 6a, B: 6b)
- 180 Harf-i medd kim diñlediñ tafşilini
Tut kulağıñ kim diyem temsilini
- 181 Muñtezâ medd pes nedir bil gel berü
(B: 7a) 'Aqlıñı var muncelî kıl gel berü
- 182 Muñtezâ medd hemzedir kim soñ gelür
Harf-i medd her kaçısında²²⁷ öñ gelür
- 183 Bir lafızda olsalar ey pür ziyâ
Mişl-i sût²²⁸ [vü] mişl-i sî²²⁹ [ü] mişl-i sâ²³⁰
- 184 Tesmiye kıl aña medd-i muttaşıl
Çün degil medd muñtezâdır²³¹ munfaşıl
- 185 Tesmiye kıl medd-i vâcib hem aña
Câ'iz olmaz kaçırî çün öñden soña
- 186 Müstaķil lafz olsa lafz-ı harf-i medd
Muñtezâ medd başka lafz-ı mu'temed
- 187 Tesmiye kıl aña medd-i munfaşıl
Muñtezâ medd çünki lafz-ı müstaķil
- 188 *Rabbenâ* çün²³² *âtinâ*²³³dan medd olur
Hep bu emşâl munfaşıldan 'add olur
- 189 Medd-i *tûbû*²³⁴ medd-i *yehdî*²³⁵ kim olur
Munfaşıldır²³⁶ çün *ileyhi*²³⁷ soñ gelür
- 190 İşbu meddiñ kaçırî câ'iz çün ey yâr
Meddi câ'iz kıldılar it ihtiyâr
- 191 Pes ne yerde kim anda²³⁸ var medd infişâl

²²⁴ Kehf suresi: 63. ayet

²²⁵ Fetih suresi: 10. ayet

²²⁶ Fi beyâni medd-i muttaşıl ve medd-i munfaşıl B.

²²⁷ kaçısında: kaçırî ise B.

²²⁸ Bakara suresi: 49, Ali İmran suresi: 30, Enam suresi: 157, Araf suresi: 141, Rad suresi: 21 (Kurân'da çok geçtiği için burada örnek olarak birkaç tane ayet numarası ile iktifa edilmiştir.)

²²⁹ Hud suresi: 77. ayet. / sî': şey' A.

²³⁰ Nisa suresi: 22, Maide suresi: 66, Enam suresi: 31, Enam suresi: 136, Araf suresi: 177, Tevbe suresi: 9, Nahl suresi: 25, Nahl suresi: 59, İsrâ suresi: 32, Taha suresi: 101, Ankebut suresi: 4, Casiye suresi: 21, Mücadele suresi: 15, Munafikun suresi: 2

²³¹ degil medd muñtezâdır: diñle medd-i muñtezâdan B.

²³² çün: çü B.

²³³ Bakara suresi: 200, 201; Kehf suresi: 10

²³⁴ Hud suresi: 3, 52, 61, 90

²³⁵ Rad suresi: 27, Şura suresi: 13 / *yehdî*: *hedâ* A.

²³⁶ munfaşıldır: munfaşıldan A.

²³⁷ Hud suresi: 3, 52, 61, 90; Rad suresi: 27; Şura suresi: 13

Kaşrı câ'izdir anıñ ey pür hişâl

- 192 Mukteżâ medd ħarf-i sâkin²³⁹ olsa ger
Dâbbetin²⁴⁰ mişli sevâkin olsa ger
- 193 Te'murûnnî²⁴¹ hem elif²⁴² lâm²⁴³ mîm²⁴⁴ gibi
Kaş²⁴⁵ nûn²⁴⁶ şâd²⁴⁷ hem yedi ħa mîm²⁴⁸ gibi
- (A: 6b) 194 İki yerde sûre-i Yûnusda hem
Lafz-ı elân medd olur ey bî-tühem
- 195 İki sâkin kıldılar çün ictimâ'
Medd olunmağ lâzım oldu bî-nizâ'
- 196 Adına pes medd-i lâzım didiler
Kim aña ħârî mülâzım didiler
- 197 Kaşr olunmağ câ'iz olmaz hiç ebed
Medd-i vâcib mişli ey şâhib sened
- 198 Şol²⁴⁹ maĥal kim ħarf-i sâkindir²⁵⁰ sükûn
'Ârız olsa vaĥf ile mişl-i 'uyûn²⁵¹
- 199 Nesta'în²⁵² kim âĥiri mażmûmdur
Mukteżâ medd lâ-cerem ma'dûmdur
- 200 Vaĥf olunsa lakin ammâ cem' olur
İki sâkin anda mehmâ cem' olur
- 201 İki sâkin cem'i pes ey sevgülü
Vaĥf ile çün 'ârız oldu ey ulu
- 202 Medd-i 'ârız tesmiye kıl sen aña
Bu mişâli²⁵³ ĥoş beyân kıldım saña
- 203 Bunca meddât kim denildi bil anı
Üç elif yâĥûd aĥall medd kıl anı

²³⁸ anda: ide A.

²³⁹ ħarf-i sâkin: sâkin B.

²⁴⁰ Bakara suresi: 164; Enam suresi: 38; Hud suresi: 6, 56; Nahl suresi: 49, 61; Nur suresi: 45; Neml suresi: 82 (üstünlü tenvin: Dâbbeten); Ankebut suresi: 60; Lokman suresi: 10; Fâtır suresi: 45; Şura suresi: 29; Casiye suresi: 4

²⁴¹ Zumer suresi: 64

²⁴² Bakara suresi: 1, Ali İmran suresi: 1, Araf suresi: 1, Yunus suresi: 1, Hud suresi: 1, Yusuf suresi: 1, Rad suresi: 1, İbrahim suresi: 1, Hicr suresi: 1, Ankebut suresi: 1, Rum suresi: 1, Lokman suresi: 1, Secde suresi: 1

²⁴³ Bakara suresi: 1, Ali İmran suresi: 1, Araf suresi: 1, Yunus suresi: 1, Hud suresi: 1, Yusuf suresi: 1, Rad suresi: 1, İbrahim suresi: 1, Hicr suresi: 1, Ankebut suresi: 1, Rum suresi: 1, Lokman suresi: 1, Secde suresi: 1

²⁴⁴ Bakara suresi: 1, Ali İmran suresi: 1, Araf suresi: 1, Rad suresi: 1, Şura suresi: 1, Kasas suresi: 1, Ankebut suresi: 1, Rum suresi: 1, Lokman suresi: 1, Secde suresi: 1, Mûmin suresi: 1, Fussilet suresi: 1, Şura suresi: 1, Zuhuruf suresi: 1, Duhan suresi: 1, Casiye suresi: 1, Ahkaf suresi: 1

²⁴⁵ Şura suresi: 2, Kaf suresi: 1,

²⁴⁶ Kalem suresi: 1

²⁴⁷ Araf suresi: 1, Meryem suresi: 1, Sad suresi: 1

²⁴⁸ Mûmin suresi: 1, Fussilet suresi: 1, Şura suresi: 1, Zuhuruf suresi: 1, Duhan suresi: 1, Casiye suresi: 1, Ahkaf suresi: 1

²⁴⁹ şol: şu B.

²⁵⁰ sâkindir: sâkinde B.

²⁵¹ Hicr suresi: 45, Şura suresi: 57, Şura suresi: 134, Şura suresi: 147, Duhan suresi: 25, Duhan suresi: 52, Zariyat suresi: 15, Murselat suresi: 41

²⁵² Fatıha suresi: 5

²⁵³ mişâli: me'âli A.

- 204 Harf-i medd-i tab'î nerde var durur²⁵⁴
Bir elif miqdârı vaşf[ı] var durur²⁵⁵
- 205 Üç elif miqdârı kim memdûd olur²⁵⁶
Medd-i tab'île bile ma'dûd olur²⁵⁷
- 206 Medd eger kaşr olunup²⁵⁸ ba'zı mevâd
Laḥn idiser anda ḳârî bî-sevâd
- Fî beyâni naşîhatü'l-ḳârî**
(A: - , B: 7a)
- 207 Ehl-i tecvîd olmayan ḳârî ebed
Hiç ḥaṭâdan olmaya 'ârî ebed
- 208 Kâh olur kim laḥn ide laḥn-ı celî
Bilmeyüp taḡyîr ide ma'nâ dili
- 209 Pes namâz içre ḳırâ'at ḳılduḡı
Fâsid olur her²⁵⁹ tilâvet ḳılduḡı
- 210 Cümleden lafz-ı vele'ḍ-ḍâ ey ḥoca
Ger ola maḥz-ı vele'z-zâ ey yüce²⁶⁰
- 211 Çün olur taḡyîr-i ma'nâ bî-ḥilâf
Fâsid olur ol namâzı bî-ḥilâf²⁶¹
- 212 Baḳdın ise ehl-i rûmuñ ḍâdına
Ṭâ durur cümlesi hep ḍâd adına²⁶²
- (A: 7a) 213 Gel berü kim²⁶³ ol Resûl-i Kibriyâ
Gör nice ta'lîm edipdir bî-riyâ
- 214 Didi kim şavt-ı 'Arabla oḳuñuz²⁶⁴
Şöyle kim ḥüsn-i edeble oḳuñuz²⁶⁵
- 215 Pes gerek zabṭ ola elfâz-ı 'Arab²⁶⁶
Gitmeye ḥâṭırdan elḥâz-ı 'Arab
- 216 Ya 'Arab kendü ola fâzıl kişi
Ya 'Arabdan aḥz ide kâmil²⁶⁷ kişi
- 217 Ḥamdülillah şeyḥ-i Mısrî fâzılı
Gönderüp ol²⁶⁸ ehl-i Ḳur'ân kâmilî

²⁵⁴ Harf-i medd-i tab'î nerde var durur: Harf-i medd kim medd-i tab'î var durur B.

²⁵⁵ Bir elif miqdârı vaşf[ı] var durur: Bir elif miqdâr[ı] anı ırgürtür A.

²⁵⁶ olur: ola B.

²⁵⁷ olur: ola B.

²⁵⁸ kaşr olunup: medd olmasa B.

²⁵⁹ olur her: olurı A.

²⁶⁰ maḥz-ı vele'z-zâ ey yüce: maḥz-ı vele'ḍ-ḍâ ey ḥoca A.

²⁶¹ namâzı bî-ḥilâf: lafız bî-iḥtilâf A.

²⁶² Ṭâ durur cümlesi hep ḍâd adına: Zâ durur hep cümlesi ḍâdir adına A.

²⁶³ gel berü kim: diñleñ imdi B.

²⁶⁴ oḳuñuz: oḳuñuz B.

²⁶⁵ oḳuñuz: oḳuñuz B.

²⁶⁶ Pes gerek zabṭ ola elfâz-ı 'Arab: Pes ya gerek zabṭü'l-elfâz-ı 'Arab A.

²⁶⁷ kâmil: küll mül A.

²⁶⁸ ol: bir A.

- 218 Ben fakîr kim şeyh Sinân adım durur
Şeyh-i 'Abdülkâdir üstâdım durur
- 219 Hâk cezâlar kılsun aña bî-'aded
Her ne hâcet kim diler bulsun meded
- 220 Ey dirîgâ kim Bolayır ehline
Düşmedi sevdâ²⁶⁹ başâ'ir ehline
- 221 Bunca yıllardır ki Qur'ân kadrini
Hiçbiri bilmedi Furkân kadrini
- 222 Bir gün olup diyeler²⁷⁰ vâ firkatâ
Zâyi' itdik 'ömrümüz vâ hasretâ²⁷¹

Ahkâmü'l-vaqf
(A: 7a, B: -)

- 223 Her ne deñlü kabiliyyet bulsa kim
Ahsenü'l-şavt ehl-i tecvîd olsa kim
- 224 Ger²⁷² muhakkık vakfa 'ârif olmaya
Şöyle kim ma'nâya vâkıf olmaya
- 225 Yâ muqallid olmaya bir ehline
İ'tikâd idüp kemâl ü fazlına²⁷³
- 226 Lâ-cerem pes hâlî ide âyâtı ol
Bilmedi çün ma'niden gâyâtı ol
- (B: 7b) 227 Kanda kanda vaqf idiser bilmeye
Her nice oğursa lezzet bulmaya
- 228 Gerçi kim kıldı secâvendî raqam
Kanda fehm ide anı her bir 'acem
- 229 'Aşr ü hizb-i cüz ki yazdılar kenâr²⁷⁴
Şanma kim hep mevki'inde ber-çarâr

Ahvâl-i Mevkûfât
(A: - , B: 7b)

- 230 Gel gel imdi diñle ey tâlib beyân
Hoş naşîhat söyleyem²⁷⁵ bilgil 'ayân
- (A: 7b) 231 Ehl-i tecvîd olmağa sen nâm-dâr
Lâyık oldur tur yüri bir ehle²⁷⁶ var

²⁶⁹ sevdâ: sevdi A.

²⁷⁰ diyeler: dirler A.

²⁷¹ 'ömrümüz vâ hasretâ: 'ömrümüzü ahir tâ A.

²⁷² ger: her B.

²⁷³ kemâl ü fazlına: kemâl-i fazlına A.

²⁷⁴ 'Aşr ü hizb-i cüz ki yazdılar kenâr: 'Aşere hizbi yazalar der-kenâr A.

²⁷⁵ söyleyem: söyleyem B.

²⁷⁶ ehle: ehl B.

- 232 Arayup bir kâмили²⁷⁷ gez²⁷⁸ Mısr u Şâm
Hizmetinde ol anıñ sen şehr ü 'âm
- 233 Ahz idüp tâ kim vukûfı bî't-tamâm
Vağf idesin vağf-ı kâfî vağf-ı tâm²⁷⁹
- 234 Diñle imdi anları bir bir diyem
Ezber it bu sözlerim yâ zü'l-himem
- 235 Lafz-ı ma'nâ müstaķil olsa dedem
Ol maħaldir vağf-ı tâm ey muħterem
- 236 Fâtiħâda iki yerde bil yaķın²⁸⁰
Biri *yevmi'd-dîn*²⁸¹ birisi *nesta'în*²⁸²
- 237 Cân gözün ger kıldıñ ise pür ziyâ
Gözleyesin sen anı ey bî-riyâ
- 238 Söz tamâm olduķca çün vağf itdiler
Vağf-ı tâm vaşfın aña ad itdiler²⁸³
- 239 Vağf-ı kâfî di aña kim ma'nide
İrtibâť olduķca nev'an vağf ide
- 240 Çün lafızda yoķ durur hem²⁸⁴ irtibâť
Vağf idesin anda²⁸⁵ ey şâhib ribâť
- 241 Oldı pes *lâ raybe fiħ*²⁸⁶ aña mişâl²⁸⁷
Hep²⁸⁸ sözüm âyine-i vech-i maķâl²⁸⁹
- 242 Kâdri kâfî çün kırâ'at oldı pes
Ol vağf²⁹⁰ vağf-ı kifâyet oldı pes
- 243 Hem daħi vağf-ı ħasen ad itdiler
Cümle ħurrâ hep anı yâd itdiler
- 244 Ol durur kim vağf idüb bî-iztirâr
İde taħsîn-i kırâ'at ihtiyâr
- 245 Lafz-ı ma'nâ ola²⁹¹ nev'an mürtebiť
Vağf iderse olmaya hiç muħtebiť²⁹²
- 246 Hergiz aña dinmeye vağf-ı ħabîħ

²⁷⁷ bir kâмили: kâмили A.

²⁷⁸ gez: ger A.

²⁷⁹ Vağf idesin vağf-ı kâfî vağf-ı tâm: Vağf ide gör vağf idesin vağf-ı tâm A.

²⁸⁰ iki yerde bil yaķın: iki bil yaķın A.

²⁸¹ Fatıha suresi: 4

²⁸² Fatıha suresi: 5

²⁸³ Vağf-ı tâm vaşfın aña ad itdiler: Aña daħi vağf-ı tâm vaşf itdiler B.

²⁸⁴ hem: nev' B.

²⁸⁵ anda: andan B.

²⁸⁶ Bakara suresi: 2, Ali İmran suresi: 9, Nisa suresi: 87, Enam suresi: 12, İsra suresi: 99, Kehf suresi: 21, Şura suresi: 7

²⁸⁷ aña mişâl: ke'l-mişâl B.

²⁸⁸ hep: her A.

²⁸⁹ vech-i maķâl: vech-i mişâl A.

²⁹⁰ vağf: maħal A.

²⁹¹ ola: gerçi A.

²⁹² muħtebiť: muħiť B.

Çünkü ma'nâ ola ber-vech-i şâhîh

247 Di anı mişl-i hudel lilmuttakîn²⁹³
Ger şıfat mevşûf ola yâ zû'l-yakîn

248 İki vakfın arası olsa ba'id
Kaţ' idesin ara yerde²⁹⁴ ey sa'id

249 Çün revâdır ki teneffüs idesin
Ol maħalli ki teccüs idesin

(A: 8a) 250 Her maħalde kaţ' olunmaz çün²⁹⁵ ħaķıķ
Ol maħalli kaţ'²⁹⁶ bilgil ey şadık

251 Tut sözüm gel²⁹⁷ bî-ħilâf [u] bî-cedel²⁹⁸
Döndürüp kılma i'âde her maħal

252 Ba'zı cühhâl kim iderler bî-şu'ûr
İtme sen anı eyâ ehl-i 'uşûr²⁹⁹

253 Tâ meger aħsen ola ma'nâ yüzi
Nev'-i taħlîţ itmeyüp hiç bir³⁰⁰ sözi

254 Kıl i'âde kim muţâbık olsa ger
Ma'niye ma'nî muvâfık olsa ger

255 Söyle kim ma'nâdan ola i'tidâ
Her ne yerde kaţ' ola kıl³⁰¹ ibtidâ

256 Kaţ' ola çün ıztırârî ey yüce³⁰²
Vakfa beñzer ihtiyârî ey hoca

257 Sen anı pes sekte mişli kıl şehâ
Kılmayup mişl-i maħall-i intihâ

Fî beyâni sekte

(A: -, B: 7b)

258 Sekte dördür her biri bir sûrede
Kehf³⁰³ ü Yâsin³⁰⁴ sûrelerde ey dede³⁰⁵

259 Hem Kıyâmet³⁰⁶ sûresinde bî-ħafâ
Hem daħi Taţfîf³⁰⁷de ey şâhib vefâ

²⁹³ Bakara suresi: 2

²⁹⁴ ara yerde: her ne yerde B.

²⁹⁵ çün: çü A.

²⁹⁶ kaţ': kaţ' B.

²⁹⁷ Tut sözüm gel: Tut bu sözüm A.

²⁹⁸ bî-cedel: bî-cidâl B.

²⁹⁹ itme sen anı eyâ ehl-i 'uşûr: itme anı sen eyâ ehl-i cüşûr B.

³⁰⁰ bir: bu: A.

³⁰¹ kıl: ki B.

³⁰² yüce: ħoca A.

³⁰³ Kehf suresi: 1. ayet

³⁰⁴ Yâsin suresi: 52. ayet

³⁰⁵ Kehf ü Yâsin: Kehf Yâsin A.

³⁰⁶ Kıyâmet suresi: 27. ayet

³⁰⁷ Mutaffîfîn suresi: 14. ayet. (Mutaffîfîn suresinin diğeri adı "Taţfîf" tir.)

- 260 Ger ola kim kâmil ü şâhib³⁰⁸ nazar
Olmaya bu sözlerim hiç muntazar
- 261 Kâmilü'l-'ilm olana yokdur sözüüm
Yolına hergiz fedâ cânım özüm³⁰⁹
- 262 Lakin ammâ ger ola câhil kişi
Vech-i ma'nâda tehî gâfil³¹⁰ kişi
- 263 Pes gerek bir ehl-i 'ilme³¹¹ 'arz ide
Hizmetinde kendüyi kul farz ide
- 264 Tâ ki tecvîde vuqûf tahşil ide
'İlm-i ahkâm-ı hurûf tahşil ide
- 265 Muhtemeldir Haqq amı irşâd ide
'İlm-i Qur'ân birle hoşnûd şâd³¹² ide
- 266³¹³ Rûz u şeb mercû durur kim o cevâd
'İlm-i Qur'ân ehlin³¹⁴ ide ber-murâd
- 267 Rağmetinden cûd idüp biz kullara
Mühtedî ide hayırlu yollara
- 268 'İlm-i Qur'ân ehline hep ol³¹⁵ Mu'in³¹⁶
Dü cihânda ide ihsân³¹⁷ ecma'in
Temme³¹⁸

Sonuç

Şeyh Sinan Efendi 17. asırda yaşamıştır. Hüsâmeddin Fakîh adlı bir kişinin oğlu olup Muğla'nın Menteşe kazası civarında Leyne adlı bir köye mensuptur. Doğum ve ölüm tarihlerine ait herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte kendisine ait bir eserden 1620'lerde hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Âlim Sinân Efendi olarak da bilinen Şeyh Sinan Efendi'nin gerek bu isminden gerekse yazmış olduğu eserlerinden hareketle iyi bir eğitim almış olduğu fark edilmektedir. Halvetiye tarikatının Ahmediyye kolunun Uşşakiye şubesine mensup bir şeyh olan Sinan Efendi'nin tarikat silsilesi içerisinde önemli bir yeri olup meşâyihün büyüklerinden olduğu da belirtilmektedir. 30 yıl kadar Gelibolu yakınlarında bulunan Bolayır'da ikamet etmiş ve bu bölgede ilim ve irşatla meşgul olmuştur. Mısır, Halep, Şam ve Irak gibi yerleri gezdiği, bir çok fazilet sâhibi kişi ile görüştüğü yine kendisine ait başka bir eser olan akâid manzumesinden anlaşılmaktadır.

Şeyh Sinan Efendi'nin iki tane eseri bilinmekte olup bu sayı incelediğimiz eserle birlikte üçe çıkmaktadır. Fakat şu an için ulaşamadığımız Almanya'da bulunan bir yazma eser içerisinde yine Sinan Efendi'ye ait olduğunu düşündüğümüz 4 farklı eser adına daha rastlanmıştır. Ancak bunların Sinan Efendi'ye aidiyeti kesin olmadığı için ve bunların dışında başka eserlerin de bulunabilme ihtimali olduğu için şimdilik toplam eser sayısını söylemek erken olacaktır.

Makalemizde ele aldığımız bu manzume üzerinde daha öncesinde herhangi bir inceleme yapılmamıştır. Çalışmamızda Şeyh Sinân Efendi'nin Cezerî'den yapmış olduğu bu manzum tecvîd

³⁰⁸ kâmil ü şâhib: kâmil şâhib A.

³⁰⁹ cânım özüm: özüm cânım B.

³¹⁰ gâfil: 'âkil A.

³¹¹ 'ilme: 'amele A.

³¹² hoşnûd şâd: hoş dil-şâd B.

³¹³ Bu beyit B nüshasında der-kenarda yazılı.

³¹⁴ ehlin: ehlini A.

³¹⁵ ol: - A.

³¹⁶ Mu'in: Muğın B.

³¹⁷ ide ihsân: muhsin ola A.

³¹⁸ A nüshasında yazılı.

tercümesinin şekil, muhteva ve üslup özellikleri incelenmiştir. Eserin iki nüshasına dayalı olarak edisyon kritik metoduna göre metin çevirimi yapılmış ve metinde geçen bütün tecvid örnekleri Kurân-ı Kerim'den tespit edilerek dipnotlarda gösterilmiştir. Ayrıca tecvîd ile ilgili birçok terime ait açıklama da yine dipnotlarda verilmiştir.

KAYNAKÇA

- AHTERİ MUSTAFA EFENDİ (2009). *Ahteri-i Kebîr* (haz: Ahmet Kırkkılıç - Yusuf Sancak), Ankara: TDK Yayınları.
- AYVERDİ, İlhan (2010). *Misalli BüyükTürkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- BURSALI, Mehmed Tahir (2000). *Osmanlı Müellifleri* (Haz.: Mustafa Tatçı - Cemal Kurnaz), Ankara: Bizim Büro Yay.
- ÇETİN, Abdurrahman (2016). *Kur'ân Okuma Esasları*, İstanbul: Emin Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- ESKİCİZÂDE, Seyyid Ali b. Hüseyin (1257 H./1841). *Tercüme-i Dürr-i Yetim -Birgivi Mehmet Efendi-*, İstanbul: Takvimhane-i Âmire Matbaası.
- KARAKILIÇ, A. Celaleddin (2013). *Büyük Tecvîd İlmi - Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kaideleri-*, Kayseri: Yayınevi yok.
- MÜTERCİM ASİM EFENDİ (2013). *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi* (Haz: Mustafa Koç - Eyyüp Tanrıverdi), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- OKIÇ, M. Tayyib (1963). *Kur'ân-ı Kerîm'in Üslub ve Kırâati*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- SÂMÎ, Şemseddin (2002). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- TUMAN, Mehmet Nâil (2001). *Tuñfe-i Nâili* (Haz.: Cemal Kurnaz - Mustafa Tatçı), Ankara: Bizim Büro yayınları.
- ÜNLÜ, Demirhan (2012). *Kur'ân-ı Kerîm'in Tecvîdi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- AKSOYAK, İsmail Hakkı (2015). "Sinân, Hüsâmeddin Fakihoglu, Şeyh Sinan Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7616> (madde yazım tarihi: 26.04.2015 / erişim tarihi: 28.09.2017)
- TAŞ, Bünyamin (2013). "Kuloğlu Şeyh Hacı İlyas ve Külliyyatı", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 35, s. 1-18.
- ŞİMŞEK, Selami (2007). "Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarikatlar ve Tekkeler", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, s. 251-310.
- SARI, İbrahim (2016). *Anadolu Evliyalari*, Antalya: Noktaekitap Yayınları.
- AÇIKGÖZ, Namık (2017). Divan Şiirinde "Leyne" Geçiyor Mu?, *Muğla: Hamle Gazetesi*, <http://www.hamlegazetesi.com.tr/divan-siirinde-leyne-geciyor-mu/> (yazım tarihi: 28.03.2017/ erişim tarihi: 29.09.2017)